

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Sabina Khodzhaeva

Ženy jako zdroj chaosu ve vybraných textech čínského
starověku

Picture of Women as Source of Chaos in the Selected Early Chinese Texts

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Maršálek, Ph.D.
Praha 2019

Poděkování

V první řadě bych chtěla poděkovat vedoucímu své práce Dr. Jakubu Maršálkovi za jeho trpělivost a pomoc při výběru zajímavého tématu. Rovněž chci poděkovat své rodině a přátelům za jejich neomezenou podporu a neochvějnou důvěru.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 8. 7. 2019

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá obrazem ženy jako zdroje společenského – potažmo přírodního chaosu na základě vybraných textů čínského starověku. Hlavním zdrojem informací pro tuto práci posloužila kapitola *Nie Bi 孽嬖 (Zkázonosné favoritky)* z textu *Lienü Zhuan 列女傳 (Životopisy žen nebo též Životopisy žen rozdělené do kategorií)* od čínského autora Liu Xianga 劉向 (79–8 př. n. l.). Cílem práce je na základě primárního textu konkretizace obecných charakteristik žen, kterými byly schopny uvést stát i společnost do chaosu a které jsou popsány ve stati Jakuba Maršálka ve sborníku *Řád a chaos v archaických kulturách*. V této stati se právě popisují hlavní mechanismy, pomocí kterých žena mohla způsobit chaos ve státě.

Pokusíme se v sedmé kapitole *Lienü Zhuanu* tyto mechanismy nalézt a obecný obraz představený Maršálkem konkretizovat.

Jádrem práce je analýza implicitních behaviorálních složek konkrétních „zkázonosných favoritek“ a výklad toho, jakým způsobem toto jednání negativně ovlivnilo poměry v daném státě.

Klíčová slova:

Liu Xiang, *Lienü Zhuan*, žena, chaos, stará Čína, gender

Abstract

This thesis examines the image of women as source of chaos in society (or, possibly, in nature) in selected literary works of Ancient China.

The primary subject of study is the chapter *Nie Bi* 孽嬖 (Favourites causing Disaster) of the book of *Lienü Zhuan* 列女傳, (*Biographies of Women*, or, *Categorized Biographies of Women*) written by Liu Xiang 劉向 (79–8 BC). In this thesis we shall examine the traits and qualities in these women which enabled them to cause chaos and disarray in the state and society.

We are trying to specify the general image of such women described in the study by Jakub Maršálek published in the volume *Order and Chaos in Archaic Cultures (Řád a chaos v archaických kulturách)*, the mentioned volume being devoted exclusively to the analyses of chaos and order in ancient societies. Furthermore, we analyse the implicit characteristics of each of the “favourites causing disaster” and their impact on the affairs of the state.

Key words:

Liu Xiang, *Lienü Zhuan*, woman, chaos, ancient China, gender

Obsah

1. ÚVOD	7
2. HISTORICKÉ POZADÍ VZNIKU <i>LIENŮ ZHUANU</i>	9
2.1 MOCENSKÉ AMBICE ŽEN ZA OBDOBÍ DYNASTIE ZÁPADNÍ HAN	10
2.2 VZDĚLÁNÍ ŽEN	15
3. LIU XIANGŮV ŽIVOT A DÍLO	16
3.1 <i>LIENŮ ZHUAN</i>	18
3.1.1 STRUKTURA <i>LIENŮ ZHUANU</i>	18
3.1.2 PRAMENY, Z NICHŽ LIU XIANG ČERPAL INFORMACE	22
4. ZKÁZONOSNÉ FAVORITKY	26
4.1 NĚKOLIK PŘÍKLADŮ EXPLICITNÍCH CHARAKTERISTIK HRDINEK	27
4.2 CHAOS A ZPŮSOBY JEHO VZNIKU	29
4.3 NEJTYPIČTĚJŠÍ VZORCE CHOVÁNÍ	31
4.3.1 VYUŽÍVÁNÍ SEXU	32
4.3.2 SCESTNÁ DOPORUČENÍ	39
4.3.3 VRAŽDA	42
4.3.4 POMLUVA	44
4.3.5 VYUŽÍVÁNÍ KRÁSY	47
4.3.6 KOMPLOT	53
4.3.7 SMÍCH	57
5. ZÁVĚR	59
6. SEZNAM LITERATURY	60

1. Úvod

Lienü Zhuan 列女傳 byl napsán učencem Liu Xiangem 劉向 (79–8 př. n. l.) v době vlády dynastie Západní Han 西漢 (206 př. n. l.–8 n. l.). Jedná se o první sbírku svého druhu, nejranější soubor textů věnovaných pouze ženám. Tato sbírka je jedním z nejdůležitějších děl z období dynastie Západní Han. Vzhledem ke zvyšujícímu se zájmu o ženskou otázku v poslední době vzbuzuje značnou pozornost.

Pro danou práci posloužil *Lienü Zhuan* coby hlavní zdroj informací. Sbírká se skládá ze sedmi původních kapitol, jejichž autorství se připisuje Liu Xiangovi a z osmé kapitoly, která byla přidána za dynastie Východní Han 東漢 (25–220 n. l.). Každá kapitola je věnována určité ženské cnosti. Výjimkou je sedmá kapitola, kde autor líčí patnáct životopisů coby příklad toho, jak by se žena neměla chovat. To jsou ženy, které svým chováním způsobovaly zkázu. Právě sedmá kapitola 孽嬖 (*Zkázonosné favoritky*) sbírky *Lienü Zhuan* nám posloužila coby materiál pro naši analýzu, jelikož v práci se zabýváme obrazem ženy, která svým chováním mohla přivést společnost a stát do chaosu. Cenným pramenem pro naši analýzu posloužila stať Dr. Jakuba Maršálka ve sborníku *Řád a chaos v archaických kulturách* (2010). V tomto sborníku je představen obraz takové ženy i s jejími vlastnostmi, pomocí nichž byla schopna vytvářet ve státě chaos. Budeme se snažit tyto vlastnosti a mechanismy objevit v sedmé kapitole sbírky, pokusíme se otestovat hypotézu představenou Dr. Maršálkem a jeho obecný obraz prezentovaný v jeho stati konkretizovat.

Práce je rozdělena do dvou částí. Na část obecnou, kompilační a na část analytickou. První část práce je věnována příčinám napsání sbírky *Lienü Zhuan*, jsou zde uvedeny konkrétní osobnosti, které Liu Xianovi dodaly impuls k vytvoření této práce. Dále krátce představíme jeho životopis a samotnou sbírku. V části, kde se uvádějí údaje o sbírce, pojednáváme o jeho struktuře a o pramenech, z nichž Liu Xiang čerpal informace.

Ve druhé, analytické části předkládáme rozbor sedmé kapitoly. Jelikož jádrem práce je analýza implicitních behaviorálních složek obrazu konkrétních „zkázonosných favoritek“, pouze krátce představíme několik příkladů explicitních složek obrazu hrdinek sedmé kapitoly. Dále vysvětlíme význam slova „chaos“, který je nezbytný pro naši analýzu. Posléze přejdeme k hlavní části naší analýzy – k představení charakteristik žen, kterými mohly přivést stát do stavu chaosu.

2. Historické pozadí vzniku *Lienü Zhuanu*

Lienü Zhuan 列女傳¹ je považován za jedno z nejdůležitějších děl západohanského učence Liu Xianga 劉向 (79–8 př. n. l.) (Hinsch 2004: 95).

Spis *Lienü Zhuan* byl sestaven ke konci vlády dynastie Západní Han 西漢 (206 př. n. l.–8 n. l.). V čínské tradici se jedná o první sbírku, která je věnována výlučně morální výchově žen. Větší část sbírky se skládá ze životopisů, které líčí ženy, jež disponovaly různými morálními cnotami. Poslední kapitola je však věnována ženám, které byly známy svou zvrhlostí (Kinney 2014: XV).

Takto část práce v krátkosti představí události, které předcházely vytvoření spisu *Lienü Zhuan*. Tyto události jsou spojeny s chováním žen u dvora a členů jejich rodných klanů, jež se často snažili získat u dvora moc. Tyto události inspirovaly Liu Xianga pro sepsání *Lienü Zhuanu*.

Jak již bylo zmíněno, *Lienü Zhuan* je první sbírka věnovaná morální výchově žen, proto ve druhé části této kapitoly podám krátkou informaci o vzdělání žen v době před sepsáním *Lienü Zhuanu*. Je to důležité pro lepší pochopení ženské role, která jim v té době byla přisuzována. Kinneyová (2014: XXIV) poznamenává, že není nic překvapivého na tom, že po všech událostech, ke kterým u dvora docházelo, se objevily didaktické materiály, které se soustředily na formování ženské mravnosti.

---

¹ V práci jsme neřešili otázku, jak co nejlépe přeložit původní název spisu do češtiny. Proto se v celé práci používá čínský název *Lienü Zhuan*. Ve svých pracech Bret Hinsch překládá *Lienü Zhuan* jako *Biographies of Women*, (např. *Reading Lienüzhuan (Biographies of women) through the life of Liu Xiang*). O problematice překlada názvu *Lienü Zhuanu* píše Kinneyová v knize *Exemplary women of early China: the Lienü zhuan of Liu Xiang*.

2.1 Mocenské ambice žen za období dynastie Západní Han

Kolem roku 17 př. n. l. Liu Xiang k císařskému dvoru přinesl tři spisy: *Xin Xu* 新序 (*Nový řád*), *Shuo Yuan* 說苑 (*Zahrada příběhů*)² a *Lienü Zhuan* (Kinney 2014: XVII).

V *Han Shu* 漢書 (*Dějiny Hanů*) se uvádějí konkrétní důvody, které Liu Xianga vedly k sepsání *Lienü Zhuanu*. Podle *Han Shu* sestavil Liu Xiang první spis, aby přesvědčil císaře Cheng Diho 成帝 (33–7 př. n. l.)³ vzít na vědomí skutečnost, že ženy měly velký vliv na řízení státu (Raphals 1998: 19).

„Liu Xiang pozoroval zvrhlost a pokrytectví, rovněž vzestup císařoven Zhao a Wei z nízkých poměrů a spatřoval v tom úpadek rituálního systému. Liu Xiang věřil, že vládcovy morální principy vycházejí zevnitř směrem navenek a začínají se uplatňovat skrze ty, kteří jsou mu nejbližší. A tak sebral záznamy o cnotných dámách a cudných ženách z básní a dokumentů, aby vytvořil vzor pro obnovu státu a pozvednutí rodiny, a rovněž záznamy o zlých favoritkách a destruktivních ženách. Seřadil je za sebou coby *Lienü Zhuan* v osmi kapitolách, aby poskytl varování Synu nebes. Sebral životopisy a příběhy, aby sepsal *Xin Xu* a *Shuo Yuan* o celkem padesáti kapitolách a přinesl je ke trůnu⁴ (Hinsch 2005: 148).“

向睹俗彌奢淫，而趙、衛之屬起微賤，踰禮制。向以為王教由內及外，自近者始。故採取詩書所載賢妃貞婦，興國顯家可法則，及孽嬖亂亡者，序次為列女傳，凡八篇，以戒天子。及采傳記行事，著新序、說苑凡五十篇奏之。

(*Han Shu*: 36, 1957–1958).

Kinneyová (2014: XVII) píše, že lze vyjmenovat dva důvody k sepsání *Lienü Zhuanu*: první důvod souvisí s tím, že bylo nutno zamezit tomu, aby ženy pocházející z nízkých společenských vrstev neblaze ovlivňovaly kondici dynastie. Druhý důvod spočíval v tom, že bylo nutno ukázat pozitivní příklady vládců, které by v budoucnu

² Pro názvy obou spisů jsme použili vlastní český překlad.

³ U jmen císařů jsou uvedeny roky jejich vlády, a ne roky života.

⁴ Překlad do češtiny vychází z Hinschova anglického překladu.

mohl použít coby normu, dle níž by ženy u dvora mohly korigovat své chování a k tomu, aby sám vládce mohl posuzovat chování své ženy.

Dvě osoby, o nichž se zmiňuje *Han Shu*, jsou Zhao Feiyan 趙飛燕 (43–1 př. n. l.) a favorizovaná konkubína Wei 衛; obě tyto ženy vzešly z nízkých společenských vrstev (Kinney 2014: XVII).

O favorizované konkubíně Wei je známo jenom to, že měla velmi prostý původ, více informací se uchovalo o Zhao Feiyan – otrokyni, která se stala císařovnou (Kinney 2014: XX).

Za prvních deset let své vlády se císaři Cheng Dimu narodili dva následníci, které měl s císařovnou Xu 許 a se svou konkubínou Ban Jieyu 班婕妤, ale oba synové zemřeli. Matka císaře byla znepokojena tím, že nemá následníka, proto trvala na tom, aby Cheng Di rozšířil svůj harém, aby mohl jeho rod pokračovat. Právě tou dobou se v jeho životě objevují Zhao Feiyan a její sestra (Kinney 2014: XX).

Později dosahují odstranění císařovny Xu a Ban Jieyu tím, že je obvinili z čarodějnictví. Je známo, že Zhao Feiyan byla neplodná, proto každé dítě, které by přišlo na svět, by pro ni bylo hrozbou (Kinney 2014: XXIV). Je známo několik případů vražd kojenců, kteří byli císařovými dětmi z jiných žen, při čemž Kinneyová (2014: XXIV) tvrdí, že sám císař Cheng Di o tom věděl. Nakonec se tak Cheng Dimu nepodařilo přivést na svět potomka a jeho nástupcem se stal Ai Di 哀帝⁵ (7–1 př. n. l.) (Raphals 1998: 83).

Kinneyová (2014: XXXI) poznamenává, že i když byla krize, již čelila vláda Cheng Diho, spojena s konkrétními okolnostmi a lidmi, kteří k ní přispěly, obdobný problém nebyl ovšem zcela nový. Podobný názor má i Hinsch (2005: 154), který píše, že nehledě na to, že se v *Han Shu* zmiňují jména Zhao Feiyan a konkubíny Wei, jejichž chování se dá považovat za hlavní pohnutku pro sepsání *Lienü Zhuanu*, je třeba toto posuzovat z obecnějšího pohledu. Jednalo se spíše o obecné obvinění císařoven a jiných císařských souputnic, které se snažily získat moc na úrovni státu. Navrhuje posuzovat tento spis coby Liu Xiangovu reakci na chování těchto žen a

---

⁵ Ai Di byl polovičním synovcem Cheng Diho a panoval pouhých šest let (Raphals 1998: 83).

jejich příbuzných v západohanském období. Standardy, které byly vypracovány v *Lienü Zhuanu* byly vytvořeny právě za tím účelem, aby se ženám zamezil přístup ke státním záležitostem.

Proto dále v práci budou uvedeny příklady žen u dvora Západních Hanů, které soustřeďovaly moc a jednaly ve svém zájmu pomocí členů svých vlastních rodů.

V roce 202 př. n. l. dochází za vlády prvního hanského císaře Gao Zua 高祖 (202–195 př. n. l.)⁶ ke sjednocení Číny. Fairbank (2008: 68) píše, že jednou z hlavních úloh císaře bylo, aby se v hlavním městě dvůr nedostal pod vliv rodu císařovny. Císařovna-vdova měla po smrti hanského císaře pravomoc vybírat následníka z rodu Liu 劉. Nicméně mohla zvolit nejslabšího kandidáta z rodu Liu, a postavit k němu silnějšího představitele ze svého rodu coby regenta.

Uzurpace moci rodem Lü 呂, z něž pocházela Liu Bangova žena, podle Loeweho (1986: 129): „Byl jedním z mnoha příkladů v čínských dějinách, kdy císařská choť nebo její rod takřka způsobily pád dynastie.“ Císařovna Lü 呂 (zemř. 180 př. n. l.) porodila císaři dvě děti – dceru a syna. Jeho syn se později stal příštím císařem dynastie Západní Han – Hui Di 惠帝 (195–188 př. n. l.) (Ryžov 2001: 403).

Loewe (1986: 130) poznamenává, že Gao Zu měl ještě syny, které porodily jiné ženy a že tito chlapi byli průbojnější než budoucí císař. Gao Zu nicméně nepodnikl žádné důležité kroky pro to, aby změnil situaci a jmenoval následníkem jiného kandidáta, a proto se po jeho smrti v roce 195 př. n. l. ujal vlády Hui Di. Ryžov (2001: 403) píše, že Gao Zu chtěl jmenovat svým nástupcem syna jménem Liu Ruyi 劉如意 (208–194 př. n. l.), kterého mu porodila jeho oblíbená konkubína, ovšem nebylo mu dopřáno se toho dožít, jelikož byl císařovnou Lü otráven. Císařovně se rovněž přičítá a likvidace tří Gao Zuových synů a vražda Liu Ruyiho matky⁷ (Loewe 1986: 130). V roce 188 př. n. l. zemřel Hui Di, jeho místo zaujali postupně jeho synové.⁸ Oba chlapi byli nezletilí, což umožnilo císařovně Lü vládnout jakožto jejich regentka a soustředit moc ve svých rukou. Na patnáct let se rodu Lü podařilo

⁶ Gao Zu, osobním jménem Liu Bang 劉邦, pocházel ze zámožných rolníků (Ryžov 2001: 403).

⁷ Liu Ruyiho matka, oblíbená Gao Zuova konkubína, byla krutě zohavena, zbavena končetin, očí, uší a hlasu (Ryžov 2001: 403).

⁸ Existuje názor, že tito chlapi nebyli Hui Diovy syny (Loewe 1986: 135).

ovládnout moc ve státě a vytěsnit rod Liu, avšak smrt císařovny v roce 180 př. n. l. znamenala konec jeho dominance. Dokonce nehledě na to, že před svou smrtí stihla jmenovat své příbuzné na nejdůležitější posty ve státě, rodu Liu se podařilo získat zpět vůdčí pozici a skoncovat s rodem zemřelé císařovny. Trůnu se ujal Gao Zuův syn Liu Heng 劉恒, známý jako císař Wen Di 文帝 (180–157 př. n. l.) (Loewe 1986: 130–137).

Podobná situace, kdy příbuzní císařovy manželky uzurpovali moc, nastala v době vlády císaře Wu Diho 武帝 (140–87 př. n. l.). V roce 128 se císařovnou stala Wei Zifu 衛子夫, její příbuzní zaujímali důležité posty ve státě. Její bratr Wei Qing 衛青 (zemř. 105 př. n. l.) a synovec Huo Qibing 霍去病 (zemř. 117 př. n. l.) byli vrchními generály. Až do roku 66 př. n. l. si tito příbuzní císařovny Wei Zifu z rodu Huo 霍 udrželi u dvora značný vliv (Loewe 1986: 174–175).

Ryžov (2001: 410) píše, že počínaje císařem Yuan Dim přešla moc do rukou rodu Wang 王. Stejně jako svého času rodu Huo, členům rodu Wang, z něhož pocházela manželka císaře Yuan Diho, se podařilo zaujmout u dvora důležité posty. Obdobně jako v situaci s císařovnou Lü, rovněž Wang Zhengjun 王政君 (71 př. n. l.–13 n. l.), která byla matkou císaře Cheng Diho, sehrála důležitou úlohu v osudu dynastie. Po Yuan Diho smrti se císařovna Wang stala císařovnou-regentkou. Její bratr Wang Feng 王鳳 (zemř. 22 př. n. l.) se stal hlavním maršálem. Později tuto pozici zaujal Wang Mang 王莽 (45 př. n. l.–23 n. l.).⁹

Po Cheng Diho smrti se trůnu ujal Ai Di. V té době došlo k oslabení vlivu rodu Wang, Wang Mang ztrácí svůj titul hlavního maršála, avšak ne na dlouho. Císař Ai Di zemřel v roce 1 př. n. l., nezanechav po sobě následníka. Tou dobou byla manželka zesnulého Yuan Diho ještě naživu a měla právo zvolit dalšího nástupce. Stal se jím devítiletý Ping Di 平帝 (1 př. n. l.–6 n. l.) Wang Mang znovuzískává své pozice i autoritu (Loewe 1986: 213–219).

Po smrti císaře Ping Diho byl na trůn posazen dvouletý Ruzi Ying (6–8 n. l.), jehož regentem se rozhodnutím císařovny-vdovy stal Wang Mang. Za dva roky poté

---

⁹ Wang Mang byl synovcem císařovny Wang (Ryžov 2001: 410).

založil Wang Mang dynastii Xin 新 (8 n. l.–22 n. l.) a přijal titul císaře (Ryžov 2001: 410).

Jak je možno vidět z výše řečeného, císařovny měly velký vliv na chod dějin. Hinsch (2006: 97) se domnívá, že období vlády dynastie Západní Han se stalo „převratným okamžikem v dějinách čínského diskursu o ženách.“

Z jakého důvodu k tomu došlo? Bylo to spojeno s novým císařským systémem, který dal ženě možnost využívat její mocenské postavení. Například v době dynastie Zhou 周 se společenské postavení ženy neměnilo, pokud se vládce o danou ženu zajímal nebo s ní měl intimní styk. Avšak v hanské době ženy, které byly blízké císaři, získávaly moc a bohatství. V dobách dynastie Han ženy z chudých rodin, pokud se jim podařilo upoutat pozornost císaře, mohly zcela změnit život svůj a život svých rodin (Hinsch 2016: 38–39). Dle Hinschova (2005: 148) mínění: „Neobvyklý vzestup žen s nízkým původem na důležité posty byl charakteristický pro vládu pozdní Západní Han. V dobách dynastie Zhou si vládci nutně vybírali své ženy z jiných aristokratických rodů a tím uchovávali identitu elity. Hanská společnost byla mnohem prostupnější.“ Názorným příkladem takových žen jsou císařovna Zhao Feiyan a konkubína Wei, o nichž se zmiňujeme výše.

V době dynastie Zhou v souvislosti s tím, že žena, pokud se vdala za vládce jiného státu, byla nucena svou rodinu zanechat na místě a přestěhovat se k manželovi, kde byla bez spojenců a příbuzných, což omezovalo její politickou moc. Ovšem po sjednocení se situace změnila, nyní příbuzní manželky dostávali často vysoké posty u dvora a nacházeli se v hlavním městě společně s císařovnou (Hinsch 2016: 39). Například v dobách vlády císaře Wu Diho bylo učiněno rozhodnutí rozdělit území státu mezi všechny následníky, kteří se z toho důvodu stěhovali na různá místa mimo hlavní město, a proto se na klíčové vojenské posty jmenovali mužští příbuzní císařovny (Kinney 2014: XIX). Další faktor, který posiloval moc císařovny, byl spojen s růstem významu synovské oddanosti. Císařovna měla často možnost ovlivňovat svého syna, jelikož byla jeho matkou, což znamenalo, že si coby matka zaslouhovala úctu a poslušnost ze strany své ratolesti.

Další faktor, díky němuž získala císařovna větší moc, má souvislost s její novou úlohou při výběru následníka. Jasnými příklady, které tento faktor potvrzují,

jsou císařovny–vdovy Lü a Wang, o nichž jsme se již také zmiňovali. Po císařově smrti se vytvořilo vakuum a vznikla potřeba vybrat nového vládce. Po dobu neexistence následníka připadla tato úloha matce předcházejícího císaře. Jelikož za vlády dynastie Han již neexistovala praxe, v důsledku které se dalším následníkem stává první vládcův syn, mohla císařovna vybrat vládce z množství potenciálních následníků. Aby měla možnost zůstat u moci co nejdéle, byl vybírán nejmladší z kandidátů, císařovna se prohlásila za jeho regentku a přisvojila si moc nad říší (Hinsch 2016: 39).

2.2 Vzdělání žen

Pokud jde o vzdělání žen v období do poloviny dynastie Západní Han (asi 74 př. n. l.), je k dispozici pouze málo informací. Například, jedním z textů, který líčí, že hodnostáři by měli učit dvorní dámy rozličným dobrým mravům, vyšívání a jiným ručním pracem, vybrané mluvě a pod., je *Zhou Li* 周禮 (*Zhouské obřady*).¹⁰ Nicméně v *Zhou Li* se tyto věci pouze vyjmenovávají bez jakýchkoli podrobností. V době Západní Han se v dochovaných pramenech zřídka zmiňuje ženská gramotnost. Nejčastěji bylo vzdělání spojeno s výchovou dívek, které se chystaly vstoupit do harému. Tato výchova spočívala ve výuce hudbě a tanci (Kinney 2014: XXIV–XXV). Hinsch (2016: 50) poznamenává, že v době dynastie Han se nejvíce cenily takové ženské dovednosti jako vyšívání a tkaní. Ženy měly ovládat základní dovednosti, které se hodily v hospodářství v manželství. Avšak některým ženám, které pocházely z urozených rodin, se podařilo získat širší vzdělání. Souviselo to s tím, že pocházely z elity, která se chtěla zviditelnit na pozadí jiných rodin a proto kultivovala svou erudovanost a své vzdělání. Vzdělání v literatuře se pro ženy považovalo za přijatelné, některé dokonce psaly básně. Někdy zahrnovala výuka žen i rétorické umění, což jim umožňovalo vystupovat před mužským publikem. Byly též rozšířeny didaktické kresby pro případ, že žena neuměla číst. Tyto kresby tak zpřístupňovaly vzdělání širším masám. Vzdělání, které ženy dostávaly, je činilo pasívnějšími, vyhýbaly se veřejnosti a orientovaly se na vnitřní chod domácnosti (Hinsch 2016: 50).

---

¹⁰ *Zhou Li* je textem, v němž se popisuje struktura vládnutí za dynastie Zhou, je datován mezi 4. a raným 3. stol. př. n. l. (Kinney 2014: XXIV).

3. Liu Xiangův život a dílo

Liu Xiang byl státním úředníkem, historikem a bibliografem, který žil v období dynastie Západní Han. Liu Xiang je nejznámější kvůli redigování konfuciánských klasických knih a jiných důležitých starých textů, čímž umožnil jejich transmisi pozdějším generacím. Je autorem sbírek *Nový řád*, *Zahrada příběhů* a *Lienü Zhuan*. Během jeho života se na hanském trůně vystřídali čtyři císaři: Zhao Di 昭帝 (87–74 př. n. l.), Xuan Di 宣帝 (74–49 př. n. l.), Yuan Di 元帝 (48–33 př. n. l.), Cheng Di 成帝 (33–7 př. n. l.) (Kinney 2014: XV). Celkem sloužil u dvora tří z nich (Alimov 2012¹¹). Patřil k hanské císařské rodině, byl prapraprapravnukem Liu Jiaoovým 劉交 (201–178 př. n. l.), který byl mladším nevlastním bratrem zakladatele dynastie Han Liu Banga¹² (Kinney 2014: XVI). Jak připomíná Hinsch (2005: 133), rodinný původ měl velký vliv na Liu Xiangovo myšlení. Liu Jiao byl vzdělaným člověkem, který se obzvlášť zajímal o *Shi Jing* 詩經 (*Knihy Písni*). Považoval za důležité, aby jeho synové *Pisně* ovládali. Liu Jiaoovy zájmy pomáhají vysvětlit Liu Xiangovo zaujetí poezií. Je možné, že zájem o *Shi Jing* byl důležitou rodinnou tradicí, která se předávala z generace na generaci. Liu Xiangův dědeček – Liu Biqiang 劉辟疆 (nar. kolem 160 př. n. l.) – sloužil v nejvyšších vládnoucích kruzích coby dvorní rádce (*guanglu daifu* 光祿大夫) a honosil se svým literárním talentem (Hinsch 2005: 133).

Stejně jako jeho dědeček – Liu Jiao se zabýval studiem *Shi Jingu*. Liu Bingqiang měl syna jménem Liu De 劉德 (zemř. 56 př. n. l.), který se stal Liu Xiangovým otcem (Kinney 2014: XVI). Liu De jevil značný zájem o školu *HuangLao* 黃老¹³ (škola Žlutého císaře a Laozi) a později se stal expertem na *Laozi* 老子 (*Knihu Laozi*). Je známo, že Liu Xiang se zajímal jak o *HuangLao* tak i o *Shi Jing*. Liu Xiang považoval za svou povinnost pracovat pro blaho hanské dynastie, byl jí velmi oddán, jelikož byl císařským příbuzným (Hinsch 2005: 133).

---

¹¹ Elektronický zdroj, u nějž nejsou uvedeny čísla stran.

¹² *Han Shu* uvádí, že Liu Jiao měl stejného otce jako Liu Bang (Hinsch 2005: 132).

¹³ Myšlenkový proud, který převládal v první polovině 2. stol. př. n. l. u dvora dynastie Han (Cheng 2006: 279). Více se dá o tomto směru nalézt v: Cheng, Anne (2006). *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia.

Liu Xiang byl člověkem prostých způsobů, mnoho pozornosti věnoval studiu. Jeho snaha a odpovědný přístup dělaly hluboký dojem na lidi z jeho okolí. Je známo, že se mu dostalo velice přísné výchovy. Patrně studoval *Gongyang Zhuan* 公羊傳 (*Gongyangův komentář*) k *Chunqiu* 春秋 (*Letopisům*), *Shi Jing* v interpretaci školy státu Lu 魯 a rovněž se zajímal o taoismus, ovládal několik komentářů k *Laozi*. Kromě этого, он s velkým zaujetím studoval mystický spis *Hongbaoyuan Mishu* 鴻寶苑秘書 (*Tajná kniha Zahrady ohromných pokladů*). Hlavním tématem této knihy byly nesmrtelnost a alchymie. Liu Xiangův otec Liu De jednou při oficiální příležitosti navštívil oblast Huainan 淮南. Huainanský vévoda byl znám svým zájmem o mystiku a měl ve své sbírce množství knih věnovaných této tematice. Tato kniha posléze sehrála velkou úlohu v Liu Xiangově životě. Když se vrátil domů, přivezl Liu De kopii *Hongbaoyuan Mishu*, Liu Xiang tuto knihu s velkým zájmem prostudoval (Hinsch 2005: 134–135).

Za vlády císaře Xuandiho, který podporoval alchymické výzkumy, představil mladý Liu Xiang císaři text *Hongbaoyuan Mishu* a tvrdil, že se v něm nalézají způsoby výroby zlata. Císař vyčlenil značnou sumu na výrobu zlata a přikázal svým alchymistům použít metody popsané v této knize. Byly utraceny obrovské sumy peněz, ale výsledek se nedostavil. Z neúspěchu byl obviněn Liu Xiang (Hinsch 2005: 137–138).

Nehledě na svůj původ byl uvězněn a hrozila mu dokonce poprava, ale v roce 56 př. n. l. byl propuštěn díky pomoci svého bratra, který za něj zaplatil kauci (Kinney 2014: XVI). Po propuštění z vězení v roce 55 př. n. l. se Liu Xiang vrací ke svým povinnostem s novou úlohou – prostudovat *Guliang Zhuan* 穀梁傳 (*Guliangův komentář*) k *Chunqiu* (Hinsch 2005: 138). V roce 51 př. n. l. se Liu Xiang účastní debat v pavilonu *Shiqu Ge* 石渠閣 (Pavilon Kamenného kanálu). Hlavním tématem debat byly komentáře k *Chunqiu*, při čemž největší pozornost byla věnována *Gongyang Zhuan* a *Guliang Zhuan*. Pavilon Kamenného kanálu se stal hlavní arénou studia *Guliang Zhuanu* a vrátily prestiž osobě Liu Xianga (Hinsch 2005: 139–140).

Za císaře Yuan Diho byl opět vzat do vazby za odpor proti dvorním eunuchům. Za nějaký čas byl propuštěn, i když mu byly odňaty tituly a funkce a déle

než deset let nesloužil u dvora (Alimov 2012). V roce 33 př. n. l. se trůnu ujal císař Cheng Di, na jeho příkaz se Liu Xiang vrací do služby a začíná pracovat v císařské knihovně, jeho úkolem se stalo sbírání a porovnávání starých textů (Kinney 2014: XVI). Výsledkem jeho práce bylo restaurování a redakce velkého množství textů, které byly v knihovně uloženy. Rovněž sestavil *Bie Lu* 別錄 (*Kategorizační katalog*), což byl první katalog tohoto typu v čínských dějinách. Později byl tento katalog použit jeho synem Liu Xinem 劉歆 (50–23 př. n. l.) za základ pro klasifikaci všech textů nacházejících se v císařské knihovně (Kinney 2014: XVI).

V roce 24 př. n. l. byla završena práce nad spisem *Xin Xu*, v roce 17 př. n. l. byl dokončen *Shuo Yuan*. *Lienü Zhuan* byl dokončen patrně roku 16 př. n. l. Liu Xiang zemřel ve věku 72 let, z nichž devatenáct věnoval práci v císařské knihovně. Po jeho smrti pokračoval v jeho díle jeho syn Liu Xin (Alimov 2012).

3.1 *Lienü Zhuan*

Tato část práce pojedná o struktuře sbírky, o pramenech, z nichž Liu Xiang čerpal informace pro sepsání životopisů.

3.1.1 Struktura *Lienü Zhuanu*

Pokud jde o strukturu sbírky, Kinneyová píše, že většina současných vydání obsahuje osm kapitol. Sedm kapitol, které jsou původními kapitolami napsanými Liu Xiangem a osmá kapitola, která byla přidána za dynastie Východní Han 東漢 (25–220 n. l.). Rovněž píše, že konečná verze, kterou nyní máme k dispozici, prodělala dlouhou cestu, než se s konečnou platností zformovala (Kinney 2014: XXXII–XXXIV). Více informací na toto téma lze najít v Hinschově článku „*The textual history of Liu Xiang*“. V tomto článku se píše, že *Lienü Zhuan* se zmiňuje v některých starých pramenech. V *Han Shu*, kde se píše, že sbírka obsahuje osm kapitol, zatímco v *Bie Lu* se tvrdí, že obsahuje sedm kapitol. (Hinsch 2004: 97).

Jak bylo řečeno výše, současné edice sestávají z osmi kapitol, které obsahují 125 životopisů žen rozličného původu. Šest kapitol této sbírky se věnuje různým ženským cnostem, sedmá se skládá ze životopisů žen, které svým chováním způsobovaly zkázu (Raphals 1998: 20). Osmá kapitola se jmenuje *Dodatečné životopisy* a obsahuje dvacet biografii zejména z hanské doby (Kinney 2014: XXXII–XLVI).

Dále v práci krátce představíme sedm kapitol, do kterých Liu Xiang svou sbírku rozdělil. Jak jsme již zmínili výše, každá kapitola je věnována určité ženské cnosti. Výjimkou je sedmá kapitola, kde autor líčí patnáct životopisů coby příklad toho, jak by se žena neměla chovat. Nejprve vyjmenujeme všechny tyto kategorie a potom pojednáme o každé z nich zvlášť.

Sedm kapitol představuje následující kategorie: 1) *Mu Yi* 母儀 (*Etalony mateřství*¹⁴), 2) *Xian Ming* 賢明 (*Nadané a osvícené*), 3) *Ren Zhi* 仁智 (*Dobrotivé a moudré*), 4) *Zhen Shun* 貞順 (*Cudné a poddajné*), 5) *Jie Yi* 節義 (*Cnostné a nadané smyslem pro správné*), 6) *Bian Tong* 辯通 (*Dokonalé disputérky*), 7) *Nie Bi* 孽嬖 (*Zkázonosné favoritky*). Sbíрка je sestavena tak, že kategorie Etalony mateřství je zařazena na prvním místě, neboť se v ní pojednává o tom, jak ženy ovlivňují počátek životní dráhy, zatímco sedmá kapitola, která se skládá ze životopisů žen s nemravným chováním je zařazena na konec coby nejméně významná. Biografie jsou v každé kapitole seřazeny od nejranějších příkladů z čínských dějin po ty příklady, které byly blíž Liu Xiangovým časům (Kinney 2014: XXXVII–XXXVIII).

Etalony mateřství

Větší část této kategorie je věnována vlivu žen na své dospělé syny, v některých případech na jiné rodinné příslušníky, např. synovce nebo neteře. Pět životopisů je věnováno tomu, jakým způsobem se ženy staly vychovatelkami zakladatelů významných čínských dynastií. Tato kapitola je jedinou z celé sbírky, která je kategorizována podle biologické role ženy. Ostatní kapitoly jsou rozděleny do

---

¹⁴ Překlad prvních šesti kategorií je založen na překladu Kinneyové do angličtiny, překlad sedmé kategorie je převzat z překladu Dr. Davida Sehnala.

kategorií na základě schopností nebo morálních vlastností žen (Kinney 2014: XXXIX–XL).

Nadané a osvícené

Dvě biografie z této kategorie jsou věnovány vzorovému chování žen při pohřbu svých mužů. Dalších třináct příběhů se soustřeďuje na ženy, které kárají své muže, kteří se odchýlili od cnosti nebo zdravého rozumu. Většina příběhů v této kapitole obrací svou pozornost k způsobu, jakým může manželka podpořit význam svého muže či státu, zajistit pokračování rodu a zachovat čistotu rodiny (Kinney 2014: XL).

Dobrotivé a moudré

Tuto kategorii Kinneyová (2014: XL) popisuje jako „temnou a zlověstnou“. Většina životopisů v této kapitole má tragické vyústění, neboť rada, kterou žena poskytla, nebyla vyslyšena. V této kapitole jsou popsány ženy plnící různé společenských role – manželky, matky, dcery. V některých životopisech jsou zobrazeny obyčejné ženy, které se strachují o stabilitu státu (Kinney 2014: XLII).

Cudné a poddajné

V této kategorii je většina biografí věnována povinnostem, které mají vdané ženy. Většina žen v této kapitole se odmítá opakovaně vdát, svým chováním ztělesňují posvátný vztah k manželství. Tato kapitola uvádí několik příkladů toho, jak žena, která odmítla druhý sňatek spáchala nebo se pokusila spáchat sebevraždu (Kinney 2014: XLII).

Cnostné a nadané smyslem pro správné

Tato kategorie má leccos společného z předcházející kategorií – jedná se o to, že ženy popsané v těchto životopisech často končí život sebevraždou, ale na rozdíl od *Cudných a poddajných* příčina sebevraždy spočívala v tom, že to byla spíše reakce na neprominutelné ponížení ze strany manžela. Sebevražda byla v těchto biografiích

východiskem z těžké situace, dilematu, které se takto vyřeší. Často obětují sebe nebo své děti, aby zachránily svého muže nebo vládce (Kinney 2014: XLIV).

Dokonalé disputérky

V dané kategorii jsou ženy nadány rétorickými schopnostmi. Pomocí těchto schopností dostanou z nesnází jak sebe tak i muže, rovněž dávají rady ohledně státních záležitostí vládcům. V těchto biografiích je představena idea pravdy. Pravdy, která není vždy krásná, ale je jistě lepší než špatná rada (Kinney 2014: XLV).

Zkázonosné favoritky

Tato kapitola je předmětem naší analýzy. V této kapitole se seznamujeme s ženami, které různými způsoby dosahovaly svých cílů – zejména se jedná o získání moci. Metody, pomocí nichž získávaly nebo se snažily získat moc popíšeme níže ve 4. kapitole naší práce. O tom, proč je daná kapitola zařazena na konci, píše Kinneyová (2014: XLVI) následující: „Tím, že jsou *Zkázonosné favoritky* zařazeny coby poslední kapitola *Lienü Zhuanu*, ženy v ní popsané jsou umístěny na posledním místě jak formálně tak morálně.“

Pokud jde o strukturu jednotlivých životopisů, každý začíná jménem ženy, které je daný životopis věnován, uvádí se jméno otce či muže, jakož i místo, odkud pocházela. V některých případech není jméno ženy uvedeno, ale je uvedeno jméno muže nebo syna. Téměř každá biografie se skládá ze čtyř částí. Za vlastní biografii následuje hodnocení jistého *junzi* 君子¹⁵, což je patrně hodnocení napsané samotným Liu Xiangem. Dále následuje citát z *Shi Jingu*, který bývá ukončen frází *ci zhi wei ye* 此之謂也 (tím je věru myšleno toto¹⁶). Poslední složkou je *song* 頌 (shrnutí ve verších¹⁷). Ohledně autorství shrnutí ve verších panuje několik názorů. Někdo se domnívá, že jejich autorem je sám Liu Xiang, jiní tvrdí, že byla napsána jeho synem Liu Xinem.

---

¹⁵ Je nutno poznamenat, že v sedmé kapitole hodnocení *junzi* často chybí.

¹⁶ Převzato z překladu Dr. Davida Sehnala.

¹⁷ K problematice překladu tohoto pojmu se vyjadřuje Kinneyová v *Exemplary Women of China* na s

3.1.2 Prameny, z nichž Liu Xiang čerpal informace

Nehledě na to, že dříve neexistovaly sbírky povídek, které by byly věnovány výlučně ženám, existovaly různé texty v ranějších dokumentech a některé z nich posloužily coby materiál pro četné biografie v *Lienü Zhuanu* (Hinsch 2007: 1).

Kinney píše (2014: XXXI), že: „Primárním materiálem, který sloužil k vytvoření životopisů v *Lienü Zhuanu* byly *Zuo Zhuan*, *Shi Jing*, *Guo Yu* 國語 (*Promluvy států*), *Han Shi Waizhuan* 漢詩外傳 (*Vnější komentář k Han [Yingově] verzi Knihy Písni*), avšak textové paralely se nacházejí v řadě jiných textů.“

Na toto téma existuje několik prací. Hledáním zdrojů, z nichž čerpal Liu Xiang informace pro svou sbírku, se ve svých pracech zabývají Lisa Raphals v *Sharing the Light: Representations of Women and Virtue in Early China*, je tomu rovněž věnována práce Shimoni Takaoa *Ryū kō Retsujoden no kenkyū*. Práci Shimoni Takaoa označuje Kinneyová (2014: XXXI) za „profesorskou práci“. V každé biografii Shimoni sleduje spojitost mezi příběhy v *Lienü Zhuanu* a jejich zdroji. Podrobnějším rozbořením práce *Ryū kō Retsujoden no kenkyū* se zabývá Bret Hinsch ve svém článku „The Composition of *Lienüzhuan*: Was Liu Xiang the Author or Editor?“. Všichni uvedení autoři se shodují v názoru, že informace, které Liu Xiang bral z ranějších zdrojů, někdy upravoval a přikrášloval.

Hinsch (2005: 130) se domnívá, že v biografiích, které byly napsány Liu Xiangem, je obsažena řada detailů. Autora sbírky nezajímaly reálné ženy a jejich reálný život. Naopak, chtěl vytvořit něco na způsob ideálních příkladů žen s vysokými morálními principy.

Dále v práci uvedeme několik příkladů zdrojů, odkud mohl Liu Xiang čerpat informace pro svou sbírku. Prvním příkladem, který uvádíme, ukazuje na souvislost mezi *Zuo Zhuanem* a devátou biografií ze sedmé kapitoly sbírky *Lienü Zhuan*.¹⁸ Tato biografie je věnována Xia Ji 夏姬. V řadě starých textů je popisována jako krásná a

---

¹⁸ Milburn (2017: 3–4).

nebezpečná žena, kvůli níž byl katřka zničen stát Chen v roce 599 př. n. l. (Milburn 2017: 1).

Vévoda Ling z Chen spolu s Kong Ningem a Yi Hangfuem souložili se Xia Ji, všichni se oblékali do jejího prádla a žertovali u dvora. Xie Ye to kritizoval, řka: “Pokud vévoda a ministry dávají najevo svou nezřízenost, lid si nemá odkud brát příklad. Navíc fámy nebudou nic hezkého. Raději to, pane, uchovejte ve skrytu.” Vévoda řekl: Budu to schopen napravit.” Vévoda to sdělil oběma pánům. Oba pánové požádali o svolení jej zabít, vévoda to nezakázal. Poté zabili Xie Yeho.¹⁹

陳靈公與孔寧、儀行父通於夏姬、皆衷其衽服以戲于朝。洩冶曰：「公卿宣淫，民無效焉，且聞不令。君其納之！」公曰：「吾能改矣。」公告二子。二子請殺之，公弗禁，遂殺洩冶。
(Yang: 9, 701–702)

Gongsun Ningyi, Hangfu i vévoda Ling z Chen všichni souložili se Xia Ji, oni se občas odívali do jejích oděvů, anebo si dělali rozevlátý šat z praporců, a tak žertovali u dvora. Xie Ye to viděl, oslovil je, řka: „Pokud je na vládci něco špatného, vy byste tomu měli zamezit. Ale teď, vy sami ponoukáte vládce, aby to dělal, nečekáte, až u dvora bude skrytá (> neverejná) chvílka, a žertujete s úředníky a lidem, jak to jen nazvat?“ Ti dva to sdělili Ling Gongovi, Ling Gong řekl: „Pokud je to známo všem, moje špatnosti mi nepřinášejí úhonu. Pokud je to známo Xie Yemu, pak se za to stydím.“ A nato poslal lidi, aby naverbovali [bandity] a zavraždili Xie Yeho.²⁰

公孫寧儀，行父與陳靈公皆通於夏姬，或衣其衣，或裴其幡，以戲於朝。泄冶見之，謂曰：「君有不善，子宜掩之。今自子率君而為之，不待幽閒於朝廷，以戲士民，其謂爾何？」二人以告靈公，靈公曰：「眾人知之，吾不善無害也。泄冶知之，寡人恥焉。」乃使

---

¹⁹ Durrant (2016: 627).

²⁰ Sehnal (2017)

人徵賊泄冶而殺之。(LNZ 7.9)²¹

Mezi uvedenými příklady jsou jisté diskrepance pokud jde o vlastní jména, ale podstata události je stejná.

Následující příklad rovněž ukazuje na spojitost mezi texty *Zuo Zhuan* a *Lienü Zhuan*, opět se jedná o biografii Xia Ji:

Vévoda Ling z Chen, spolu s Kong Ningem a Yi Hangfuem pili víno u Xiaů. Vévoda oslovil Hangfua, řka: “Zheng Shu je ti podobný.” [Hang Fu] zdvořile odpověděl: “Podobá se rovněž Vám, pane.” Zheng Shu to považoval za těžkou urážku. Když vévoda vyšel, vystřelil šíp ze stáje a zabil ho. Dva [ostatní] pánové uprchli do Chu.²²

陳靈公與孔寧、儀行父飲酒於夏氏。公謂行父曰：「徵舒似女」對曰：「亦似君」徵舒病之。公出，自其廄射而殺之。二子奔楚。(Yang: 10, 707–708)

Ling Gong spolu s oběma pány pil v domě rodiny Xia a zavolal Zhengshua. Vévoda si dobíral oba pány řka: „Zhengshu je na vás podobný.“ Oba pánové též říkali: „Přece jen je více podobný na Vás, pane vévodo.“ Zhengshuovi byly tyto řeči odporné, Ling Gong ukončil pitku a vyšel ven, Zhengshu se skryl s kuší u brány a zastřelil Ling Gonga. Gongsun Ningyi a Hangfu prchli oba do Chu.²³

靈公與二子飲於夏氏召徵舒也，公戲二子曰：「徵舒似汝。」二子亦曰：「不若其似公也。」徵舒疾此言。靈公罷酒出，徵舒伏弩門，射殺靈公。公孫寧儀、行父皆奔楚。(LNZ 7.9)

---

²¹ Podrobnější informaci o odkazech nalezneme ve 4. kapitole práce.

²² Durrant (2016: 631).

²³ Sehnal (2017).

V těchto příkladech rovněž pozorujeme drobné rozdíly, ale oba texty jsou takřka identické.

V práci dále pojednáváme o tom faktu, že informace, kterou Liu Xiang použil ve svých životopisech, byla často změněna tak, aby ženy, o kterých se píše v *Lienü Zhuanu* byly prezentovány ještě názorněji pokud jde o jejich cnosti nebo o jejich zvrhlost.

Podíváme se na první dva životopisy ze sedmé kapitoly, které pojednávají o Moxi a Daji. Jak Moxi tak Daji figuruje v předcísaršských pramenech. Například, o Moxi je informace v takových textech jako *Lüshi Chunqiu* 呂氏春秋 (*Letopisy pana Lü*) a *Zhushu Jinian* 竹書紀年 (*Kronika psaná na bambusu*), ale v těchto textech se nezmiňuje nic negativního o její osobě. Dále se o Moxi pojednává v *Knize vrchních písařů*. Zmiňuje se v souvislosti s tím, že kvůli ní byl vyhnán král Jie, ale nic dalšího. Nicméně Liu Xiang ji velmi detailně líčí v prvním životopisu sedmé kapitoly (Zhou 2018: 245).

Bylá krásná [svými] ženskými půvaby, [avšak] byla chabá [svými] cnostmi.

美於色，薄於德。(LNZ 7.1)

Dnem i nocí spolu s Moxi a palácovými děvami pil,
nikdy nebyl čas [s tím] přestat. Posadil si Moxi na
kolena, poslouchal a uplatňoval její rady.

日夜與末喜及宮女飲酒，無有休時。置末喜於膝上，
聽用其言。(LNZ 7.1)

Moxi v tomto životopisu vystupuje coby hlavní kumpánka svého partnera, podporuje ho ve všech jeho špatnostech.

Podobnou situaci pozorujeme v případě Daji. Zhou (2018: 245) uvádí příklad ze

Shang Shu 尚書 (*Knihy Dokumentů*), v nichž je zmíněna jakási žena, které král Zhou 紂 dovolil diktovat, co by měl dělat. Jméno Daji se tam nezmiňuje. V *Knize vrchních pisařů* se hovoří o ženě, kterou král Zhou miloval a podřizoval se všemu, co mu říká. Zde již můžeme vidět jméno Daji (Zhou 2018: 245). Liu Xiang převzal mnohé podrobnosti z *Knihy vrchních pisařů*, doplnil však zajímavé detaily:

Pořádal pitky dlouhých nocí a Daji to milovala.

為長夜之飲，妲己好之。（LNZ 7.2）

Zhou (2018: 246) o tom píše následující: „Liu Xiang ji zobrazuje coby zaujatou pozorovatelku a zhoubnou podněcovatelku.“

Jak je možno vidět z uvedených příkladů, Liu Xiang bral opravdu informace ze starších zdrojů, ale v některých případech byly údaje změněny. Kinneyová (2014: XXXII) píše, že od počátku středního období Válčících států až do Hanů bylo pro autory běžné modifikovat ranější texty za svým určitým účelem. Je možné, že Liu Xiang rovněž tuto praxi dodržoval, ale je rovněž pravděpodobné, že se nechal inspirovat ranějšími prameny, které již neexistují a byly dávno ztraceny.

4. Zkázonosné favoritky

Prvotním pramenem k této práci byla sedmá kapitola sborníku *Lienü Zhuan*. Ve své práci používáme edici *Lienü Zhuan Jinzhu Jinyi* 列女傳今注今譯 (*Lienü Zhuan se současným komentářem a překladem*) od Zhang Jinga 張敬, která byla vydána v roce 1994. Jako většina současných vydání má tato verze osm kapitol, kromě překladu a komentáře je vybaveno i ilustracemi. Odkazy na toto vydání vypadají následovně: (LNZ, číslo kapitoly, číslo životopisu).

Pokud jde o práce věnované překladu *Lienü Zhuanu*, pracujeme s dosud nepublikovaným překladem Dr. Davida Sehnala, který byl pod názvem *Zkázonosné favoritky* napsán v roce 2017 a chystá se k publikaci v časopise *Studia Orientalia Slovaca*.

V zásadě pracujeme s překladem Dr. Davida Sehnala, překlad Kinney používáme pouze v jedné z částí analýzy, kde jsme museli použít životopisy z jiných částí sbírky. V případech, kdy nepoužíváme Sehnalův překlad, uvádíme následující odkaz: (Kinney, číslo kapitoly, číslo biografie). Práci Kinneyové používáme hlavně jako sekundární pramen. Nalézají se tam řada užitečných informací ohledně struktury sbírky a důvodů, které vedly Liu Xianga k jejímu napsání. Dříve, než přejdeme k analýze textu, představíme v práci stať Dr. Maršálka, ve které je předestřen obecný obraz ženy, jež byla schopna přivést stát i společnost do chaosu, jakož i její charakteristika. Dr. Maršálek ve své stati rovněž vysvětluje význam slova 'chaos', který, jak se domníváme, je nutno v této práci specifikovat, abychom lépe pochopili východiska naší analýzy.

Nehledě na to, že jádrem práce je analýza behaviorálních složek obrazu daných žen a výklad toho, jak toto jednání negativně ovlivnilo poměry v konkrétním státě, uvádíme v práci několik příkladů, které ilustrují rovněž explicitní charakteristiky hrdinek sedmé kapitoly sbírky.

4.1 Několik příkladů explicitních charakteristik hrdinek

Název kapitoly *Zkázonosné favoritky* již sám o sobě upozorňuje na nebezpečí, které představují ženy, kterým se podařilo získat pozornost vládce nebo hlavy rodu. Liu Xiang je klade do kontrastu s představitelkami předcházejících kapitol, které podle Raphals (1998: 21–22) disponují takovými morálními vlastnostmi jako: „čistota, poslušnost, cudnost, inteligence a morální rozhodnost.“

O morálních vlastnostech hlavních hrdinek se dá soudit dle jejich popisu v textu. Podle Fořta (1973: 65–67): „Na realizaci literární postavy se v díle podílejí jak explicitní, tak implicitní významové složky.“ Explicitním se rozumí to, co je o postavě řečeno přímo, a implicitní aspekty se vyjadřují nepřímým způsobem. To, jak se postava chová a co dělá, je jedním z nejdůležitějších zdrojů toho, jak můžeme získat implicitní významové složky. Fořt píše, že nám to "umožňuje usuzovat na jejich morální vlastnosti, ideje, názory, postoje, city a motivace a v neposlední řadě též na jejich vztah

k okolí.“

Dále v práci uvádíme několik příkladů explicitních významových složek, které jsou připsány daným hrdinkám.

Již ze samotného názvu kapitoly je možno vyjmenovat dvě jejich charakteristiky: jednak, že to byly ženy, které se těšily přízni svých mužů a jednak, že přinášely zhoubu. Dále se o některých hrdinkách explicitně píše, že byly krásné, jako např. v životopise č. 1 věnovaném Moxi nebo v životopise Xia Ji č. 9:

Bylá krásná [svými] ženskými půvaby.

美於色。(LNZ 7.1)

Svým vzezřením byla krásná a neměla sobě rovnou.

其狀美好無匹。(LNZ 7.9)

Dále se o některých hrdinkách píše, že byly prostopášné, jako např. v 5. a 8. životopise o Wen Jiang nebo Miu Jiang:

Wen Jiang byla prostopášná a působila chaos.

文姜淫亂。(LNZ 7.5)

Miu Jiang byla prostopášná a nevázaná.

繆姜淫泆。(LNZ 7.8)

Některé z nich byly nejen prostopášné, ale arogantní, jak se píše o Moxi z první biografie a o Ai Jiang z šesté biografie sedmé kapitoly:

Vytvářela chaos, byla arogantní a samolibá.

維亂驕揚。(LNZ 7.1)

Ai Jiang byla arogantní a prostopášná.

哀姜驕淫。(LNZ 7.6)

O některých ženách se říká, že byly inteligentní a moudré, ale že kvůli své povaze využívaly inteligenci špatným způsobem. Příkladem zde může posloužit Moxi z prvního životopisu a Miu Jiang z osmého životopisu:

Obdivuhodná by mohla být tato moudrá žena, [avšak] je sovou či krahujcem.

懿厥哲婦，為梟為鴟。(LNZ 7.1)

Byla chytrá, ale způsobovala chaos.

聰慧而行亂。(LNZ 7.8)

Byť by měla chytrou a moudrou povahu, nakonec nedokázala skrýt své prostopášné a rebelské zločiny.

雖有聰慧之質，終不得掩其淫亂之罪。(LNZ 7.8)

V této práci se nevyjmenovávají všechny explicitní významové složky, jelikož se soustředíme na to, co je o hrdinkách řečeno implicitně. Zajímají nás jejich skutky, kterými mohly přivést stát do chaosu.

4.2 Chaos a způsoby jeho vzniku

Abychom pochopili, jakým způsobem mohla žena uvrhnout stát do chaosu, je nutno nejprve vysvětlit tento pojem. Maršálek (2010: 49) o tom píše následující: „Existují dvě slova, která Číňané používali pro označení chaosu – *hundun* 混沌 a *luan* 亂. *Hundun* je jakýsi prvotní stav, kdy jevy ještě nebyly od sebe odděleny. V textu *Mozi* 墨 (*Mistr Mo*), kde odkazuje k prvotnímu stavu, kdy lidé jednali sobecky.“²⁴

V naší práci hraje důležitější úlohu druhé slovo – *luan*. Slovo *luan* se vztahuje ke společenskému chaosu. Tento chaos je bezprostředně spojen s lidským chováním, kterým způsobovali zmatky (Maršálek 2010: 50). Dále Maršálek (2010: 50) píše: „V konfuciánsky orientovaných spisech funguje chaos *luan* především jako opak uspořádaného stavu společnosti, kdy se společnost řídí etickými rituálními normami *li* 禮 (obřady, rituály, etika, Řad).“ Ohledně lidských skutků se usuzovalo na základě toho, zda tyto odpovídaly normám či nikoli. Chování, které neodpovídalo těmto normám, mohlo přivést společenské vztahy do chaosu a v důsledku toho přivést stát do záhuby. Dle Maršálkova názoru (2010: 55) jedním z hlavních zdrojů chaosu byl vládce: „Vládce, který hovoří svým osobním potřebám, jedná excesivně, v přístupu ke státním záležitostem je laxní a jedná v rozporu s přirozeným během ročních období, tím uvrhuje svoji vládu v chaos a vyčerpává síly lidu, čímž stát spěje k záhubě.“ Dalším zdrojem chaosu byla žena. O nich Maršálek (2010: 55) píše následující: „Ty vynikají pozoruhodnou schopností generovat chaos na různých společenských úrovních a nejrozličnějšími způsoby, které lze obecněji rozdělit do dvou vzájemně spojených okruhů. Jednak ženy uvrhují společenské vztahy do chaosu tím, že překračují svoji společenskou roli, tzn. tím, že jednají aktivně.“²⁵ Mimoto jsou schopny ovlivňovat muže, hlavně vládce, a svádět je na scestí, především k laxnosti a excesivnosti.“

Dále je nutno vysvětlit, jak chápeme výraz „jednat aktivně“, který používá Maršálek ve své práci.

Hinsch (2016: 36) poznamenává, že v období dynastie Han se vyzdvihovala ženská moudrost, dokonce se uznávala skutečnost, že i od ženy může vzejít cenná rada a

---

²⁴ Citáty byly poněkud upraveny.

²⁵ Později v práci vysvětlíme, co to v našem pojetí znamená „jednat aktivně“.

že ženy jsou všeobecně dosti inteligentní, aby se vyznaly v důležitých problémech. Kinneyová (2014: XXIX) píše, že v množství příběhů z *Lienü Zhuanu* ženy přicházejí na pomoc mužům, kteří z různých důvodů neplnili své povinnosti. Definuje dynamiku takové zprostředkovatelské role jako: „vnitřní versus vnější“, „mužský vs. ženský“ nebo „provizorní vs. institucionalizované“. Kinneyová (2014: XXIX) rovněž poznamenává, že v *Lienü Zhuanu* se často setkáváme s křížením genderových hranic – přesunutí ženy do světa politiky, kde je nucena řešit problémy místo těch, kdo toho není schopen nebo ochoten. Výše jsme psali o tom, že vzdělání, které se často poskytovalo dívkám, je činilo pasívními a ony pak neměly zájem o politické záležitosti.

Případy, kdy žena vstupuje do sféry, která je mužskou doménou a vše dá do pořádku, se v *Lienü Zhuanu* považují za přiměřené a chvályhodné. Například ženy vyličené v tomto sborníku přiváděly k rozumu své muže, pokud tito odmítali plnit své povinnosti nebo jich nedbali. Při tom překračují rámec své tradiční role. Je třeba poznamenat, že současně s tím, že *Lienü Zhuan* vychvaloval takové chování, nicméně současně trvá na tom, aby ženy opět zaujaly svou ženskou pozici, jakmile splní svou úlohu (Kinney 2014: XXIX–XXX).

Nehledě na to, že oddaná žena mohla kritizovat svého muže, avšak nikdy ho nemůže plnohodnotně nahradit. Ženy musí jednat s vědomím, že se musí navrátit ke své prvotní genderové úloze. Ženy jsou ceněny coby postranní pozorovatelky, které se angažují jen tehdy, je-li to nutné (Kinney 2014: XXIX–XXX).

Hrdinky sedmé kapitoly stejně jako hrdinky jiných kapitol překračují hranice své tradiční úlohy, ale nedělají to proto, aby pomohly svému partnerovi, nýbrž činí tak ve vlastní prospěch a ve prospěch svých původních rodin.

4.3 Nejtypičtější vzorce chování

Určité skutky, kterými ženy mohly přivést stát do chaosu, se v této práci nazývají „vzorce chování“. Pomocí vzorců chování popisujeme typické jednání těchto

žen. Tato práce používá pro popis vzorců chování vlastní pojmový aparát, který je založen na klíčových metodách, pomocí kterých ženy dosahovaly svých cílů a tím přiváděly stát do záhuby. V těchto životopisech jsou to vražda, pomluva, využívání sexu a krásy, komplot, scestné rady a smích, které se stávají účinnými způsoby pro dosažení jejich cílů. V práci se podrobně rozebírá každý z výše vyjmenovaných způsobů a rovněž se vysvětluje, jakým způsobem se stalo, že dané vzorce chování mohly mít vliv na to, že stát byl zničen nebo stál na pokraji zničení. Jednotlivé vzorce jsou uspořádány dle frekvence výskytu od nejvyšší po nejmenší.

4.3.1 Využívání sexu

Pohlavní styk byl jedním ze způsobů, kterým ženy mohly muže ovlivňovat. Do této kategorie spadá devět biografí z patnácti. V těchto příbězích se píše o incestu, předmanželském sexu, nevěře manželovi a rovněž nevěře vdovy ve vztahu k zesnulému muži. Na příkladech se budeme snažit ukázat, jakým způsobem toto chování ovlivňovalo muže a jaké to mělo následky.

První zmínka o pohlavním styku mezi vládcem a jeho konkubínou je v bibliografii věnované Daji:

Jistá Daji byla konkubínou yinského Zhoua. Byla Zhouem oblíbená a obšťastňovaná.

妲己者，殷紂之妃也。嬖幸於紂。(LNZ 7.2)

Ze životopisu Daji vysvítá, že Zhou zcela zapomněl na své povinnosti, hodně pil a uspokojoval své vlastní choutky, neposlouchal mínění svých rádců a neustále trávil čas se svou favorizovanou Daji.

Liboval si ve víně a v extravagantní zábavě, neodlučoval se od Daji.

好酒淫樂，不離妲己。(LNZ 7.2)

Pátá biografie dané kapitoly pojednává o hrdince jménem Wen Jiang. Je to jeden ze čtyř textů této kategorie, ve kterých se píše o incestním vztahu. Hinsch (2016: 33) píše, že v době dynastie Han se odsuzovaly svazky mezi macechou a nevlastním synem, byly považovány za krvesmilstvo. Jelikož se svazek mezi macechou a nevlastním synem považovaly za krvesmilstvo, lze předpokládat, že pohlavní styk mezi bratrem a sestrou byl též zapovězen.

Wen Jiang [vévody] Huana z Lu doma měla incest se svým starším bratrem vévodou Xiangem s Qi.

魯桓文姜內亂其兄齊襄公。(LNZ 7.5)

Jakmile se vévoda Huan dozvěděl o tom, že jeho žena má zapovězený styk se svým bratrem, trval na tom, aby ho ukončila:

Wen Jiang kopulovala s vévodou Xiangem, vévoda Huan se rozlítil, zakazoval jí to, ale ona s tím nepřestala.

文姜與襄公通，桓公怒，禁之不止。(LNZ 7.5)

Wen Jiang svého muže neposlechla. Dále z líčení vysvítá, že vévoda Huan byl zabit a že v tom byl zaangażován starší bratr Wen Jiang.

Tento příběh je jasným příkladem toho, jak žena pomocí takového způsobu chování jako sex mohla ovlivňovat muže. Její čin měl za důsledek to, že její manžel byl zabit a nakonec stát Lu zůstal bez vévody, čímž ona způsobila chaos.

Další hrdinka, která spadá do dané kategorie, je Ai Jiang z šestého příběhu sedmé kapitoly sbírky. Setkáváme se zde s několika způsoby nepřístojného pohlavního styku mezi hlavní hrdinkou a několika muži. V jejím životopise se zmiňuje předmanželský pohlavní styk, nevěra a incest.

Ai Jiang byla manželkou vévody Zhuanga z Lu. Dříve než formalizoval vztahy se svou budoucí ženou, vévoda Zhuang ji několikrát navštívil ve státě Qi a navázal s ní intimní vztah:

Začalo to tak, že dokud ještě Ai Jiangová nevstoupila [do harému], vévoda několikrát jel do Qi, obcoval s Ai Jiang.

初，哀姜未入時，公數如齊，與哀姜淫。(LNZ 7.6)

Nehledě na to, že v době Východní Zhou nebyl předmanželský sex považován za nemravný, panenství nevěsty se vysoko cenilo, neboť aristokraté chtěli, aby rodokmen byl čistým a neposkvřněným. V některých urozených rodinách se snažili oddělit chlapce a dívky, jelikož tak chtěli zaručit panenství nevěst (Hinsch 2016: 48). V daném případě, když Ai Jiang vešla do harému svého muže, nebyla již pannou.

Vévoda Zhuang, stejně jako vládce Zhou z druhého příběhu, neposlouchal rad svých ministrů a dělal vše, aby zalichotil nové ženě, dával jí nepřístojné dary a tudíž porušoval jeden z hlavních principů státu, dle něhož by mezi mužem a ženou mělo panovat rozlišení:

A nyní, pokud se jakožto dar pro ženu použije hedvábí, bude to znamenat, že mezi mužem a ženou není rozdíl. Rozdíl mezi mužem a ženou je zásadním principem pro stát.

今婦贊用幣，是男女無別也。男女之別，國之大節也。(LNZ 7.6)

Vévodovo chování svědčí o tom, že Ai Jiang ho ovlivňovala a sváděla k excesům. Dále z textu vysvítá, že Ai Jiang vešla v zapovězený intimní styk se svými dvěma švagry:

Obcovala s dvěma švagry – princem Qing Fuem a princem Yaem.

通於二叔公子慶父、公子牙。(LNZ 7.6)

Tento styk se považoval za zapovězený ze dvou důvodů:

1. byla to nevěra vůči manželovi
2. takový intimní vztah je možno považovat za incestní

Je třeba poznamenat, že již v době rané Východní Zhou lidé začali věřit, že sňatek má být trvalý a později se pro ženu stává normou, aby zachovávala věrnost jednomu partnerovi do konce života. Navíc se ženina věrnost stává těsně spojenou s mužovou ctí a proto se mimomanželský styk ženy považoval za nemravný (Hinsch 2016: 48–49). Pokud vezmeme v potaz tyto detaily, chování Ai Jiang je možno označit za nepřístojné.

Po smrti svého muže pokračovala Ai Jiang v intimním vztahu s jedním se svých švagrů a v důsledku toho, jak se píše dále v textu, postihla stát Lu katastrofa.

Téma nevěry se vyskytuje i v osmém příběhu zasvěceném Miu Jiang, která byla ženou luského vévody Xuana. Stejně jako další hrdinky sedmé kapitoly *Lienü Zhuanu*, Mu Jiang svými činy tak či onak způsobovala zmatky. Do této kategorie byla Mu Jiang zahrnuta kvůli svému mimomanželskému svazku s Shusun Xuanboem:²⁶

Miu Jiang kopulovala s Shusun Xuanboem, dětským jménem Qiaoru.

繆姜通於叔孫宣伯，名喬如。(LNZ 7.8)

Další hrdinka, která spadá do této kategorie je Xia Ji. Jak píše Milburn (2017: 1), Xia Ji svou sexuální nevázaností přivedla do zkázy hodně lidí. Například z první části příběhu se dozvídáme, že Xia Ji měla sexuální vztah hned se třemi muži, což v důsledku zahubí nevinného člověka:

Gongsun Ningyi, Xingfu i vévoda Ling z Chen všichni souložili se Xia Ji.

---

²⁶ Shusun Xuanbo byl vysokým hodnostářem knížecího domu Lu a hlavou klanu Shusun (Kinney 2014: 268).

公孫寧儀、行父與陳靈公皆通於夏姬。(LNZ 7.9)

Všichni tři muži byli zapleteni do sexuálních vztahů se Xia Ji, převlékali se do jejích šatů a při tom se nestyděli své nepřístojné chování ukazovat veřejně:

Oni se občas odívali do jejích oděvů, anebo si dělali rozevlátý šat z praporců, a tak žertovali u dvora.

或衣其衣，或裴其幡，以戲於朝。(LNZ 7.9)

Když se Xie Ye ohradil proti jejich nemístnému chování, tato trojice poslala lidi, aby ho zabili. To je další příklad toho, jak žena svým nemravným chováním ovlivňovala muže.

Je ještě jeden důvod, proč příběh o Xia Ji spadá to této kategorie – je to její incestní vztah se synem jejího zemřelého muže:

Král Zhuang dal Xia Ji lianyinovi Xianglaoovi, Xianglao zahynul v Bi, ztratila se jeho mrtvola, jeho syn Heiyao též souložil s Xia Ji.

莊王以夏姬與連尹襄老，襄老死於郟，亡其尸，其子黑要又通於夏姬。(LNZ 7.9)

Je nutno dále připomenout, že Xia Ji se několikrát provdala:

Po třikráte byla královnou, sedmkrát byla manželkou.

三為王后，七為夫人。(LNZ 7.9)

Hinsch (2016: 49) poznamenává, že po smrti manžela se ženy často vdávaly znovu, jelikož sňatek jim poskytoval ekonomickou stabilitu a stanovenou sociální úlohu, avšak pod vlivem konfuciánských hodnot se učenci začali zabývat otázkou přístojnosti opakovaného sňatku vdov. Jak jsme již zmiňovali výše, ve sbírce jsou

celkem čtyři příběhy, které vychvalují schopnost vdov bránit se opakovanému sňatku, čímž se *Lienü Zhuan* stává předělovým dílem ve vztahu k ženské počestnosti.

Mimomanželský intimní svazek následující hrdinky opět zahubí nevinného člověka. O intimních stycích Sheng Ji je známo následující:

Měla pervezní styk s velmožem Qingkeem, spolu s ním v převleku jezdila ve voze.

淫通於大夫慶剋，與之蒙衣乘輦。(LNZ 7.10).

Dozví se o tom první ministr vévody Linga Guo Zuo, za což následně bude zabit. Zde opět pozorujeme schopnost ženy pomocí takového mechanismu, jako je sex, ovlivňovat muže.

V jedenácté biografii, která pojednává o Dongguo Jiang z Qi se opět objevuje téma mimomanželského pohlavního styku. Po smrti vévody Tanga se Dongguo Jiang stává ženou pana Cui. Z biografie se dozvídáme, že měla postranní vztah s vévodou Zhuangem.

Vévoda Zhuang s ní souložil, často chodil do domu rodiny Cui.

莊公通焉，驟如崔氏。(LNZ 7.11)

Tento nepřístojný svazek rozpoutá sled událostí, které přivedou do záhuby řadu lidí včetně vévody Zhuanga a pana Cui, jakož i k tomu, že rod Cui nakonec zanikne.

Dvanáctá biografie je věnována dvěma ženám: Nanzi a Bo Ji, které svými činy způsobily chaos na pět pokolení. V této biografii se opět objevuje incest, nevěra a opakovaný sňatek.

Nanzi byla ženou weyského Ling Gongu. Měla incestní vztah se svým bratrem:

Souložila s Zi Chaoem ze Song (svým bratrem).

通於宋子朝。(LNZ 7.12)

Dozvěděl se o tom korunní princ Kuaihui, čímž se dostal do nebezpečí a následně musel uprchnout. Nehledě na to, princ Kuaihui nebyl tím mužem, s nímž měla Nanzi intimní poměr, nicméně její zvrhlost jej negativně ovlivnila, byl přinucen opustit svůj stát, a tak byl zbaven následnického titulu.

Pokud jde o Bo Ji, po smrti jejího muže se nestala vdovou věrnou jeho památce, naopak, znovu se provdala. Je třeba poznamenat, že před tím, než padlo rozhodnutí o druhé svatbě, Bo Ji již měla sexuální poměr se svým budoucím mužem:

文子卒，姬與孔氏之豎渾良夫淫。(LNZ 7.12)

Když Wenzi zemřel, Jiová souložila se sluhou rodiny Kong Hun Liangfuem.

V posledním, patnáctém příběhu sbírky, který je věnován královně-zpěvačce, Liu Xiang opět tematizuje opětovný sňatek a nevěru.

Za prvé, hrdinka této biografie se po ovdovění znovu provdala, což znamená nevěru zesnulému muži. Za druhé, mluví se o ní coby o královně milence, která jím byla obšťastňována, z čehož je možno usuzovat, že na něj měla značný vliv. Za třetí, poté, co se stala zákonnou vládcovou ženou, mu královna-zpěvačka byla nevěrná a měla postranní poměr s jiným mužem:

Souložila s pánem z Chunpingu.

通於春平君。(LNZ 7.15)

Sex byl jedním z hlavních mechanismů hlavních hrdinek těchto životopisů.

Pomocí něj měly na muže velký vliv. Kvůli takovému způsobu jednání muži buď umírali nebo někoho zabili kvůli takovým ženám.

4.3.2 Scestná doporučení

Jak se již zmiňovalo výše, ženská moudrost byla hanskými mysliteli ceněna. Rada ze strany ženy nebyla ničím negativním, ba naopak, Liu Xiang ve své sbírce často uvádí ženy, které byly schopny svému muži poradit a navést ho na správnou cestu.

Nicméně hrdinky, kterým je věnována sedmá kapitola sbírky, jednají ve svém osobním zájmu a jejich rady nepomáhají přivést muže na správnou cestu, když je toho zapotřebí, ale naopak způsobují ještě větší zlo. O tom se můžeme přesvědčit na následujících sedmi příkladech:

V biografiih věnovaných Moxi, Daji a Bao Si se hovoří o tom, že všichni tři vládcové – Jie, Zhou a You naslouchali radám svých žen:

Posadil si Moxi na kolena, poslouchal a uplatňoval její rady.

置末喜於膝上，聽用其言。(LNZ 7.1)

Neodlučoval se od Daji. Koho Daji chválila, toho si cenil, koho Daji nenáviděla, toho popravil.

不離姐已，姐已之所譽貴之，姐已之所憎誅之。(LNZ 7.2)

Byla to pouze slova Bao Si, kterými se řídil.

唯褒姒言是從。(LNZ 7.3)

V biografii Daji se dále explicitně hovoří o tom, že poslechnout ženské rady vede k neštěstí:

Bigan vystoupil s kritikou, řka: „Pokud nebudete pěstovat klasické vzory dřívějších vládců a budete se řídit radami ženy, neštěstí se dostaví, aniž se nadějete.“

比干諫曰：不脩先王之典法，而用婦言，禍至無日。(LNZ 7.3)

Jak již bylo zmíněno, mnohé ženy z *Lienü Zhuanu* často přicházely na pomoc svým mužům, přiváděly je k rozumu. Avšak hrdinky těchto tří biografí se chovají přesně opačně. Například Zhou Yiqun (2018: 245) píše o Moxi následující: „Moxi se nejen účastní Jieova zvrhlého chování, ale ponouká ho k tomu, aby je dováděl *ad absurdum*.“ Totéž lze říci o Daji a Bao Si.

Nehledě na to, že všichni tři vládcové sami o sobě nebyli klasickými příklady správných vládců a spáchali řadu různých amorálních skutků, *Lienü Zhuan* ukazuje, že vinu za zánik dynastií nesou jejich partnerky. Jejich vina spočívá v tom, že jsou partnerkami svých mužů, nejen, že jim neukázaly, že vše probíhající je odchýlením od jejich povinností, ale naopak schvalovaly takové jednání.

V sedmé, osmé a čtrnácté biografii hlavní hrdinky, sledující své sobecké cíle, přicházejí ke svým mužům s radami, které jim jakoby měly napomoci vyhnout se ztrátě moci nebo ji naopak získat. Takovým způsobem lze říci, že je sváděly k laxnosti a excesivnosti.

Kupříkladu v sedmé biografii Li Ji, aby odstranila korunního prince Shen Shenga, jej pomluvila před vévodou. Vévoda z uvěřil jejím slovům a obrátil se k ní o radu:

„Pokud to zavčas nepromyslíte, pane, pohroma se dostaví.“ Vévoda se vylekal a pravil: „Co mám dělat, aby to bylo přijatelné?“

「君不早圖，禍且及矣。」公懼曰：「奈何而可？」(LNZ 7.7)

Li Ji mu dala radu, které vévoda nevyužil, nicméně po tomto dialogu bylo semeno pochybností již zaseto. A v konečném důsledku to způsobilo smrt korunního

prince.

Miu Jiang z osmé biografie též oslovila svého muže pod záminkou pomoci. Sledujíc své cíle, radí mu, aby se zbavil klanů Ji a Meng, avšak její radou se vévoda neřídil. Nicméně je třeba poznamenat, že pokus ovlivnit svého muže byl ze strany této hrdinky učiněn, i když v daném případě nebyl úspěšný.

Jiang sdělila vévodovi, že je nutné vyhnat Jia a Menga, bylo to proto, že se vzbouřili proti vládci. Vévoda odmítl kvůli těžkostem s Jin, poprosil o dovolení poslechnout příkazu po návratu.

姜告公必逐季孟，是背君也，公辭以晉難，請反聽命。(LNZ 7.8)

Ve čtrnácté biografii, stejně jako ve dvou předchozích, iniciativa vychází od hlavní hrdinky – královny Li. Jsouc ještě těhotnou manželkou pána z Chunshenu, oslovila ho s radou, která mu podle jejího názoru měla pomoci neztratit pozici ministra ve státě Chu. Jelikož chuský král Kao neměl následníka, navrhla pánu z Chunshenu, aby ji odvezl do paláce a představil ji králi. Až se dítě narodí, bude možno je vydávat za následníka chuského krále. Tehdy se syn pána z Chunshenu v budoucnu stane králem a tak oni získají moc nad státem Chu. Tento nápad se pánu z Chunshenu zamlouval:

Pán z Chunshenu to velice schvaloval.

春申君大然之。(LNZ 7.14)

Poslechl zákeřnou radu své manželky a v důsledku toho byl zabit, stejně jako jeho syn.

Ženy, které se vztahují k této kategorii, svými radami omámily své muže. Následující rad těchto žen, muži buďto umírali nebo umírali jejich synové. Takovým způsobem jednání mohly tyto ženy zahubit celé státy.

4.3.3 Vražda

Nehledě na to, že všechny hrdinky tak či onak způsobily smrt velmi mnoha lidí, některé z nich se v tom aktivně angažovaly. Do této kategorie spadá sedm biografí, z nichž čtyři pojednávají o vraždách spojených z následnictvím.

Podíváme se zkraje na tři příklady z této kategorie, které nebyly spojeny s bojem o trůn:

První příklad takového chování nacházíme v biografii věnované Daji:

Daji řekla: „Slyšela jsem, že nanejvýš moudří mužové mají v srdci sedm otvorů.“ Poté mu vyřízli srdce, aby ho prozkoumali.

妲己曰：「吾聞聖人之心有七竅。」於是剖心而觀之。(LNZ 7.2)

V tomto příkladu se hovoří o smrti Bi Gana, který prosí krále Zhoua, aby se neřídil radami ženy, předvídaje tak neštěstí.

V desáté biografii Meng Zi pomocí své zbraně – pomluvy – dosahuje smrti ministra Guo Zuoa, který věděl o tajném intimním poměru s velmožem Qing Keem.

Mengzi ho znova osočila a [vévoda] ho zabil.

孟子又愬而殺之。(LNZ 7.10)

Královna-zpěvačka zhaoského Daoa z patnácté biografie byla rovněž vina v záměrném zabití:

A zařídila, že král popravil svého skvělého generála Li Mua, pána z Wuanu.

而使王誅其良將武安君李牧。(LNZ 7.15)

Následující čtyři příklady pocházejí z biografí žen, které byly odpovědné za vraždy spojené s bojem o trůn. Příklad z biografie Wen Jiang:

Vévoda poslal Jizia do Qi, a Xuan Jiang tajně poslala siláky, aby ho čekali na hranici a zabili ho.

公使伋子之齊，宣姜乃陰使力士待之界上而殺之。(LNZ 7.5)

V tomto příkladu je řeč o vraždě korunního prince Jizia, který stál hlavní hrdince v cestě k získání moci. Proto vymyslela plán, jak se zbavit následníka a na jeho místo ustanovit svého syna.

V biografii věnované Ai Jiang se opět setkáváme s tématem záměrného zabití. Ai Jiang společně se svým milencem Qingfuem nesli vinu na smrti dvou lidí:

Qing Fu s Ai Jiang vytvořili komplot a poté zabili Zi Pana v Dangshi.

慶父與哀姜謀，遂殺子般於黨氏。(LNZ 7.6)

Zi Pan²⁷ byl po smrti svého otce zákonným následníkem trůnu.

Qing Fu s Ai Jiang obcovali o to intenzivněji, s Qing Fuem naplánovali zabít vévodu Mina²⁸ a ustanovit Qing Fua.

慶父與哀姜淫益甚，又與慶父謀殺閔公而立慶父。(LNZ 7.6)

Vévoda Min byl synem sestry Ai Jiang.

---

²⁷ Kinneyová (2014: 265) píše, že Zi Pan byl zabit v roce 662 př. n. l. a nestihl usednout na trůn.

²⁸ Usedl na trůn ve věku osmi let, ale brzy byl rovněž zabit (Kinney 2014: 265).

Li Ji ze sedmé biografie se rovněž aktivně účastnila na odstranění korunního prince:

„Když jednoho rána nepříjde ke dvoru, v tu chvíli použij nůž. Když vyženeme následníka a oba prince, bude to lze považovat za správnou chvíli.“

「一朝不朝，其間用刀，逐太子與二公子而可間也。」 (LNZ 7.7)

Nehledě na to, že skoro každou ženu v této kapitole je možno obvinít z toho, že se účastnila na smrti toho či onoho člověka. Nejčastěji se chovají hrdinky agresivněji za tím účelem, aby dosáhly svých cílů.

4.3.4 Pomluva

Dalším vzorcem chování, způsobem, pomocí kterého mohly ženy ovlivňovat muže a tak odstranit své nepřitele či sokyně, byla pomluva. Do této kategorie spadá šest biografí, v nichž hlavní hrdinky používají pomluvu k dosažení různých cílů: zbavit se nechtěného svědka svého nepřístojného chování; takto jedná hrdinky desátého a dvanáctého životopisu. V sedmé, osmé, třinácté a patnácté biografii pomluva slouží coby prostředek pomocí kterého hlavní hrdinky dosahovaly nebo se snažily dosáhnout toho, že jejich konkurenti v osobě královen a korunních princů a představitelů příbuzných klanů byli odstraněni z cesty k získání moci. Takto se například zachovala Zhao Feiyan, kterou jsme zmínili výše, která se v roce 16 př. n. l. stala císařovnou poté, co se pomocí své sestry zbavila císařovny Xu a favoritky Ban Jieyu, když je obvinila z použití magie proti císaři a jeho konkubín (Kinney 2014: XX).

Hlavní hrdinka desáté biografie jménem Mengzi, poté, co se prozradí její intimní poměr s velmožem Qing Keem, dělala vše pro to, aby se o tom nedozvěděl její muž vévoda Ling. Podařilo se jí osočit hned tři muže: Bao Qiana²⁹, kterému byly amputovány nohy, dále Guo Zuoa a Gaozia³⁰, kteří se museli spasit útekem:

²⁹ Byl velmožem ve státě Qi (Kinney 2014: 271).

³⁰ Byl ministrem ve státě Qi (Kinney 2014: 271).

Mengzi je osočila: „Gao a Bao Vás, pane, nehodlají vpustit dovnitř, a přejí si ustanovit na trůn prince Jiaoa, Guo Zuoovi je to známo.“ Vévoda se rozlítil, ut'al Baoovi nohy a vyhnal Gaozia a Guo Zuo, oba prchli do Ju.

孟子訴之曰：「高鮑將不內君，而欲立公子角，國佐知之。」公怒，別鮑牽而逐高子、國佐，二人奔莒。(LNZ 7.10)

Po nějaké době vrátil vévoda Ling Gao Zia na jeho bývalou pozici, avšak ona jej opět pomluvila a on byl zabit:

Mengzi ho znova osočila a [vévoda] ho zabil.

孟子又慝而殺之。(LNZ 7.10)

Nakonec Bao Qian a Gao Zi zabili Mengzi a pouze poté se chaos ve státě Qi uklidnil.

Ve dvanáctém textu se korunní princ Kuaihui stal svědkem incestního vztahu mezi Nanzi a jejím bratrem. Po obvinění z pokusu o vraždu byl Kuaihui přinucen k útěku, aby unikl hněvu svého otce:

Nanzi pomlouvala korunního prince před Ling Gongem, řka: „Korunní princ mě chce zabít.“ Ling Gong se velice rozhněval na Kuaihuie, Kuaihui prchl do Song.

南子讒太子於靈公曰：「太子欲殺我。」靈公大怒蒯聵，蒯聵奔宋。(LNZ 7.12)

V sedmém, osmém, třináctém a patnáctém životopise směřují hlavní hrdinky svou pomluvu na krále a korunní prince a na představitele příbuzných klanů, jelikož jsou hlavní překážkou na cestě k získání moci.

V sedmé biografii Li Ji, aby odstranila z cesty korunního prince Shen Shenga, pomluví ho před vévodou Xianem. V konečném důsledku svými činy dosáhne toho, že Shen Sheng spáchal sebevraždu:

Obloudila a uvrhla ve zmatek jinského Xiana, intrigovala, aby obvinila následníka.

惑亂晉獻，謀譖太子。(LNZ 7.7)

Miu Jiang z osmé biografie při pokusu o uzurpaci státu obvinila představitele klanů Ji a Meng ze zrady:

Jiang sdělila vévodovi, že je nutné vyhnat Jia a Menga, bylo to proto, že se vzbouřili proti vládci.

姜告公必逐季孟，是背君也。(LNZ 7.8)

Ve třinácté a patnácté biografii se oběťmi pomluvy staly královny a jejich synové.

Příklad z třinácté biografie:

Meng Yao několikrát naznačila, že královna má chlípné úmysly a že korunnímu princi chybí láskyplné a synovsky oddané chování, král poté zbavil královnu a korunního prince titulů.

孟姚數微言后有淫意，太子無慈孝之行，王乃廢后與太子。
(LNZ 7.13)

Příklad z patnácté biografie:

Tajně pomluvila královnu a korunního prince před králem, použila někoho, aby urazil korunního prince a tak ho vlákala do pasti zločinu. Král poté zavrhl Jiaa a ustanovil Qiana, zbavil královnu titulu a ustanovil konkubínu-zpěvačku královnou.

陰譖后及太子於王，使人犯太子而陷之於罪，王遂廢嘉而立遷，黜后而立倡姬為后。(LNZ 7.15)

Takový způsob chování, stejně jako pomluva, velmi nározně ukazují na to, jaký vliv měly ženy na své muže.

4.3.5 Využívání krásy

Manipulace muži pomocí ženské krásy se vyskytuje v šesti textech z patnácti. V těchto šesti biografiích se nemluví přímo o tom, že by tyto ženy schválně používaly svou krásu pro dosažení svých cílů, ale pokud se zaměříme na některé detaily v textu, můžeme učinit závěr, že vzhled těchto šesti hrdinek hrál jistě důležitou úlohu a v mnohém ovlivňoval chování vládce a on pod tímto vlivem dělal neuvážené činy.

První ženou, která se řadí do této kategorie, je Moxi. O Moxi se říká, že byla krásná:

Byla krásná [svými] ženskými půvaby.

美於色。(LNZ 7.1)

Krása Moxi se zmiňuje jen jednou, ale dohromady s Jieovým popisem, o němž se říká, že měl velký zájem o opačné pohlaví a shromažďoval krasavice ve svém harému, je snadno se domnívat, že jednou z možných příčin, proč byl Moxi okouzlen, byl její krásný vzhled.

Jakmile Jie odhodil zdvořilost a smysl pro správnou věc, pojal prostopášnou vášeň k ženám, pídil se po krasavicích a shromažďoval je v harému.

桀既棄禮義，淫於婦人，求美女，積之於後宮。(LNZ 7.1)

Třetí biografie sbírky pojednává o Bao Si. Příběh o Bao Si je zajímavý tím, že

přišla na svět nadpřirozeným způsobem:

Duchové [vládců] Bao se proměnily v draky a vskutku zplodily Bao Si.

褒神龍變，寔生褒姒。(LNZ 7.3)

Jakmile Bao Si přišla na svět bez účasti otce, její matka, mladá konkubína, byla vládcem vyhnána ze státu. Nakonec pláč konkubíny a jejího děcka uslyšel manželský pár, zželel se nad nimi a vzal si Bao Si k sobě. Dále se z příběhu dozvídáme, že Bao Si vyrostla v krásnou dívku:

[Děvče] vyrostlo do krásy.

長而美好。(LNZ 7.3)

Shodou okolností byla dívka prodána svým otčímem králi Youovi jako výkupné, Dále se píše, že se stala královou favoritkou:

Král You ji přijal a oblíbil si ji.

幽王受而嬖之。(LNZ 7.3)

Je třeba poznamenat, že se v textu nehovoří přímo o tom, že pouze krása Bao Si byla hlavním faktorem, kvůli němuž byl král You k ní tak připoután, ale je možno předpokládat, že to byl jeden z klíčových důvodů. Král You byl Bao Si tak okouzlen, že zcela zapomněl na své povinnosti:

Král You byl Bao Si poblázněn, při vyjíždkách s ní jezdil ve stejném voze, nehleděl si státních záležitostí. Pořádal dostihy a hony bez ustání, aby zalahodil choutkám Bao Si.

幽王惑於褒姒，出入與之同乘，不卹國事，驅馳弋獵不時，以適褒姒之意。(LNZ 7.3)

V devátém příběhu sbírky *Lienü Zhuan* se seznamujeme s krasavicí Xia Ji. Milburn (2017: 1–2) o ní píše následující: „Dle líčení, která se dochovala ve starých historických a filozofických textech, přivedla do záhuby řadu lidí a téměř zničila stát Chen v roce 599 př. n. l. Obraz Xia Ji je obrazem osudové ženy, její příchod na scénu byl doprovázen spory a neshodami, jelikož muži nedokázali kontrolovat svou touhu ji vlastnit. Její jméno se stalo symbolem nebezpečí, které představuje ženská krása.“

V deváté biografii se několikrát zmiňuje její krása i to, jaký silný vliv měla na muže:

Svým vzezřením byla krásná a neměla sobě rovnou.

其狀美好無匹。(LNZ 7.9)

Knížata o ni soupeřila, nebylo nikoho, kdo by nebyl poblouzněn a smyslu zbaven.

公侯爭之，莫不迷惑失意。(LNZ 7.9)

Král Zhuang uviděl, že Xia Ji je krásná, chtěl ji přijmout do harému.

莊王見夏姬美好，將納之。(LNZ 7.9)

Generál Zifan shledal, že je krásná, rovněž si ji chtěl vzít.

將軍子反見美，又欲取之。(LNZ 7.9)

Když Wuchen uviděl Xia Ji, řekl jí: „Vy se vraťte domů, já se s Vámi ožením.“

巫臣見夏姬，謂曰：「子歸，我將聘汝。」(LNZ 7.9)

V jedenácté biografii se seznamujeme s krásnou a přitažlivou Dongguo Jiang. V příběhu se o ní hovoří toto:

Byla krásná a měla sexappeal.

美而有色。(LNZ 7.9)

Dongguo Jiang z Qi byla ženou vévody Tanga, po jeho smrti se znovu provdala za pana Cuie. Dále z textu vyplývá, že měla postranní vztah s vévodou Zhuangem. Tento nezákonný vztah nakonec zahubí mnoho lidí.

Zhao Liangova žena, dcera z Wu, je další hrdinkou, o níž se píše, že byla krásná. Pojednává o ní třináctá biografie sbírky *Lienü Zhuan*. Vládcí Wulianovi se jednou zdál sen, ve kterém viděl jakousi krásku, která hrála na citeru a zpívala takovou píseň:

„Krasavice zářící, ach, tvář jako květ *campsis grandiflora*, ach mandáte
ach mandáte, zrodila jsem se v čase daném nebesy, nikdo mi to ještě
neudělal do hloubky.“

美人熒熒兮，顏若苕之榮，命兮命兮，逢天時而生。曾莫我贏。
(LNZ 7.13)

Silně zatoužil se s tou osobou setkat. O přání svého vládce se dozvěděl člověk jménem Wu Guang, s královniným souhlasem přivedl do paláce svou dceru jménem Meng Yao. Meng Yao byla krásná a vládce se do ní brzy zamiloval:

Byla vám nesmírně přitažlivá, král si ji zamiloval a obšťastňoval ji, nebyl schopen se od ní odloučit.

甚有色焉，王愛幸之，不能離。(LNZ 7.13)

Poté, co se jí narodil syn He, použila svůj vliv na vládce a dosáhla toho, že se vládce vzdal současné královny a následníka a na jejich místa jmenoval Meng Yao a Hea.

V poslední patnácté biografii sedmé kapitoly čteme o královně-zpěvačce zhaoského Daoa. Ještě, než se stala Daoovou ženou, ztratila svého prvního muže a uvedla do chaosu celý svůj rod. Na začátku textu se dozvídáme, že stejně jako předcházejících pět hrdinek byla krásná:

Král Daoxiang si ji vzal kvůli její kráse.

悼襄王以其美而取之。(LNZ 7.15)

Po smrti svého muže se opět provdala. Zpočátku byla konkubínou, ale brzy poté, co se stala Daoxiangovou oblíbenkyní, porodila mu syna a zákeřným způsobem se zbavila své sokyně královny a jejího syna – korunního prince, stala se novou královnou.

Ani v jednom ze šesti textů, v nichž se vyskytuje manipulace muži pomocí ženské krásy se nepíše o tom, že mít krásný vzhled je něco špatného. Avšak pokud si všimneme jistých detailů, lze jasně uvidět, že se Liu Xiang snaží ukázat, že krása, přesněji využití krásy pro dosažení svých cílů, je negativní vlastnost, která je charakteristická právě pro tyto „zkázonosné“ ženy.

Například v devátém příběhu, v němž se píše o Xia Ji, shenský vévoda Wuchen oslovil vládce Zhuanga takto:

Shenský vévoda Wuchen to kritizoval, řka: „To je nepřijatelné. Vy, Veličenstvo, jste ztrestal viníky, ale přijmete-li Xia Ji do harému, bude to znamenat, že lačníte po ženských půvabech. Lačnit po ženských půvabech je chlípnost, chlípnost bude [mít za následek] velkou pokutu. Přál bych si, abyste to vzal v úvahu, Veličenstvo“.

申公巫臣諫曰：「不可。王討罪也，而納夏姬，是貪色也。貪色為淫，淫為大罰。願王圖之。」 (LNZ 7.9)

Z toho je možné pochopit, že nadměrná vášeň pro ženy je něco špatného, že to jistě povede k neblahým následkům.

Dále je nutno věnovat pozornost na tři poslední příběhy patřící do této skupiny – příběh o Xia Ji, Meng Yao a o královně-zpěvačce. Všechny tyto hrdinky se opakovaně vdaly po smrti svých mužů. *Lienü Zhuan* obsahuje čtyři biografie vdov, které se brání dalšímu sňatku. Nehledě na to, že vdovy se dříve mohly znovu provdat, Liu Xiang považuje za cnostné, pokud tyto ženy zůstávají po smrti svých manželů neprovdány (Hinsch 2016: 47–48).

Ve čtvrté kapitole spisu *Lienü Zhuan Zhen Shun* je biografie o vdově ze státu Liang. Byla velmi krásná, po mužově smrti se s ní mnozí chtěli oženit, ale nikomu se nepodařilo ji získat:

Po lidské stránce byla skvostná svým půvabem a vytříbená svými způsoby. Její muž zemřel, ona záhy ovdověla, ale neprovdala se. Mezi urozenými ze státu Liang bylo množství těch, kteří soupeřili ve své touze ji pojmout za manželku, avšak nebyli s to ji získat. (Kinney 4.14)

其為人榮於色而美於行。夫死，早寡不嫁。梁貴人多爭欲取之者，不能得³¹。 (LNZ 4.14)

Byla tak krásná, že sám král státu Liang se s ní chtěl oženit, ale ona byla natolik věrná svému zemřelému choti a své cnosti, že si sama odřízla nos coby trest za

---

³¹ Pokud se uvádějí příklady s jiných kapitol než ze sedmé kapitoly, používáme vlastní překlad, který je založen na překladu Kinney (2014).

to, že nemůže následovat svého zemřelého manžela, jelikož nemůže nechat své děti osiřet:

Že jsem nezemřela, je z toho důvodu, že nesnesu, aby ti malí a slabí podruhé osiřeli. To, že mne král žádal, bylo pro můj ženský půvab. Ale teď, osobu, jež ze mne zbyla po vykonání tělesného trestu, snad bude možno propustit. (Kinney 4.14)

所以不死者，不忍幼弱之重孤也。王之求妾者，以其色也。今刑餘之人，殆可釋矣。(LNZ 4.14)

Tato žena je v jasném kontrastu vůči třem posledním hrdinkám, o kterých se psalo výše. Ani Xia Ji ani Meng Yao či královna-zpěvačka neučinily nic takového, co si udělala vdova z Liang. Liu Xiang sice neříká přímo že tyto ženy použily svou krásu ve svůj prospěch k ovlivňování vládce, ale po rozebrání několika příkladů můžeme předpokládat, že autor *Lienü Zhuanu* považoval využití krásy za způsob, pomocí něhož některé ženy mohly muže ovlivňovat a zatemnit jim úsudek. Takovým způsobem se stát mohl ocitnout v nebezpečí.

4.3.6 Komplot

Daná kategorie, do které spadá pět biografí, se týká spiknutí, jež je přímo spojeno s bojem o následnictví. Hlavní hrdinky biografí, v nichž se zmiňuje tento vzorec chování, buď za pomoci svých příbuzných nebo svých milenců chtěly ustanovit následníkem svého kandidáta, který se z důvodu jejich sobeckých zájmů nejlépe hodil na tento post. Tyto události byly často doprovázeny smrtí nebo útekem mnohých významných lidí.

Poprvé se s tímto vzorcem chování setkáváme ve čtvrté biografii, která je věnována Xian Jiang.

Z biografie této hrdinky je nám známo, že byla druhou manželkou weyského vévody Xuana. Xuan Jiang chtěla místo Jizia, který byl synem vévody Xuana a jeho

první ženy a chtěla učinit následníkem svého syna. Spikla se se svým mladším synem a hodlala svůj plán uskutečnit:

Xuan Jiang si přála ustanovit [následníkem] Shoua, a tak s Shouovým mladším bratrem Shuoem spřádala plány proti Jiziovi.

宣姜欲立壽，乃與壽弟朔謀構伋子。(LNZ 7.4)

Aby dosáhla svého cíle, plánuje zabít Jizia:

A Xuan Jiang tajně poslala siláky, aby ho čekali na hranici a zabili ho.

宣姜乃陰使力士待之界上而殺之。(LNZ 7.4)

Její plán se zvrtil jinak, než zamýšlela. Nehledě na to, že korunní princ Jizi byl přece jen zabit, zemřel i její starší syn Shou, a tak se na trůn dostal její mladší syn, poukazuje Liu Xiang na to, že z toho nic dobrého nevzešlo, neboť nový vévoda neměl potomky a kvůli tomu nastalo ve státě Wey období zmatků:

Shuo nastoupil na trůn coby vévoda Hui. Až do smrti neměl potomky a zmatky zasáhly pět generací.

朔立是為惠公，竟終無後，亂及五世。(LNZ 7.4)

V šestém příběhu věnovaném Ai Jiang zmiňuje Liu Xiang opět téma zákeřného převratu s úmyslem svrhnout zákonného adepta na trůn. Tentokrát je spojencem hlavní hrdinky její milenec:

Qing Fu s Ai Jiang vytvořili komplot a poté zabili Zi Pana v Dangshi, ustanovili syna Shu Jiang, a to byl vévoda Min.

慶父與哀姜謀，遂殺子般於黨氏，立叔姜之子，是為閔公。
(LNZ 7.6)

Poté, co se trůnu ujal vévoda Min, Qing Fu s Ai Jiang se snaží zabít nového vládce a místo něj ustanovit Qing Fua:

Když byl již vévoda Min na trůně, Qing Fu s Ai Jiang obcovali o to intenzivněji, s Qing Fuem naplánovali zabít vévodu Mina a ustanovit Qing Fua.

閔公既立，慶父與哀姜淫益甚，又與慶父謀殺閔公而立慶父。

(LNZ 7.6)

Jejich plán nebyl korunován úspěchem, oba byli v konečném důsledku zabiti. V této biografii opět pozorujeme, jak přání ženy uchopit moc takovým způsobem, jako byl komplot, mohlo ohrozit celý stát.

V sedmé biografii hlavní hrdinka jménem Li Ji nachází spojence v osobě své mladší sestry. Pozici zákonného následníka měl dle jejich plánu získat syn Li Ji jménem Xi Qi, ale pro uskutečnění tohoto plánu se musely zbavit tří synů jejího muže, vévody Xiana, od jiných žen:

Li Ji si přála ustanovit [následníkem] Xi Qiho, a intrikovala se svou mladší sestrou řka: „Když jednoho rána nepřijde ke dvoru, v tu chvíli použij nůž. Když vyženeme následníka a oba prince, bude to lze považovat za správnou chvíli.“

驪姬欲立奚齊，乃與弟謀曰：「一朝不朝，其間用刀，逐太子與二公子而可間也。」(LNZ 7.7)

Plánovaný převrat byl úspěšný, avšak ne na dlouho, její syn byl zabit a ona rovněž. Nehledě na to, že hrozba, kterou představuje její osoba, byla odstraněna, nedařilo se stát stabilizovat po pět generací.

Chaos zasáhl pět generací vévodů a až poté se stabilizoval.

亂及五世然後定。(LNZ 7.7)

Miu Jiang, hrdinka osmé biografie, stejně jako Ai Jiang nalézá spolence ve svém milenci Qiaoruovi, se kterým plánovali uzurpovat moc ve státě Lu:

Qiaoru s Miu Jiang spřádal plány na to, jak se zbavit Jia a Menga a zmocnit se státu Lu.

喬如與繆姜謀去季孟而擅魯國。(LNZ 7.8)

Jejim plánům není souzeno se uskutečnit, Qiaoru uprchl do Qi a Miu Jiang, která si uvědomila veškeré zlo, které napáchala, pronáší dlouhou řeč, ve které se vyznává ze svých chyb. Nakonec umírá ve Východním paláci.

Ve dvanácté biografii Bo Ji ze státu Wei za podpory svého milence jménem Liangfu osnuje spiknutí se svým bratrem Kuaihuiem, který byl shodou okolností dříve prchnout ze svého rodného státu a tudíž ztratil zákonný nárok na trůn:

Ji poslala Liangfua, aby šel za Kuaihuiem, Kuaihui řekl: „Pokud mne vskutku budete s to vzít nazpět do státu, odvděčím se Vám luxusním vozem a prominu Vám tři tresty smrti.“ Uzavřel s ním dohodu.

姬使良夫於蒯聵，蒯聵曰：「子苟能內我於國，報子以乘軒，免子三死。」與盟。(LNZ 7.12)

Kuaihui se s pomocí své sestry a Liangfua vrátil, uskutečnil převrat a nastupil na trůn coby vévoda Zhuang. Nehledě na to, že plán uspěl, byl vévoda Zhuang časem znovu donucen prchnout do druhého státu, Bo Ji i Liangfi byli zabiti. Nepořádky trvaly po pět generací.

Komplot je velmi názorný příklad toho, jak se žena snažila mít aktivní vliv na politické záležitosti. Kvůli takovému chování zemřela řada lidí.

4.3.7 Smích

Do této kategorie spadají tři biografie – biografie Moxi, Daji a Bao Si. Jejich smích lze považovat za znak schválení chování jejich mužů. Jedním z faktorů, jimiž bylo možno uvrhnout stát do chaosu, bylo vládcovo excesivní jednání. Přílišné a nespravedlivé užívání trestů je jedním z výrazných příkladů takového jednání (Maršálek 2010: 53). Jak bylo již zmíněno výše, *Lienü Zhuan* velebí ženy, které byly s to překročit svou tradiční roli a ukázat vládci správnou cestu, pokud z ní vládce sešel. Nicméně v těchto třech biografiích smích hlavních hrdinek vyjadřuje naprostou podporu vládcova jednání, a tudíž lze učinit závěr, že ony ještě více stimulovaly vládcovo excesivní chování, což jejich vládu vrhalo do chaosu. Uvedeme několik příkladů:

První příklad je ze životopisu Moxi:

Vytvořil jezero vína, na kterém se dalo plout na loďkách, na jedno zabubnování [zde] bylo tři tisíce lidí, kteří pili jako krávy. Ostatní drželi jejich hlavy v ohlávkách a napájeli je v jezeře vína. Když se opili a utopili se, Moxi se tomu smála a bavila se tím.

為酒池可以運舟，一鼓而牛飲者三千人，人羈其頭而飲之於酒池，醉而溺死者，未喜笑之，以為樂。(LNZ 7.1)

Následující příklad je z biografie Daji:

Zhou tedy zavedl grilovací trest. Natřel tukem bronzový sloup, přidal k němu dřevěné uhlí a přinutil provinilce aby naň vylezl. On hned spadl do uhlíků a Daji se tomu smála.

紂乃為炮烙之法，膏銅柱，加之炭，令有罪者行其上，輒墮炭，妲己乃笑。(LNZ 7.2)

Poslední příklad z této kategorie je ze životopisu Bao Si:

Když se Bao Si nesmála, král You toužil po tom, aby se smála, [použil na] deset tisíc způsobů, a ona se schválně nezasmála.

褒姒不笑，幽王乃欲其笑，萬端，故不笑。(LNZ 7.3)

Případ popsáný v biografii Bao Si je jasným příkladem vlivu ženy na muže. On tak toužil po tom, aby se zasmála, že jednou zapálil signální ohně, pomocí nichž se svolávalo vojsko, aby odrazilo nepřítele. Lenní knížata odpověděla na vládcovu výzvu, ale žádný nepřítel zde nebyl. Právě toto Bao Si rozesmálo. Zopakovalo se to ještě několikrát, ale když byla pomoc skutečně zapotřebí, nikdo z lenních knížat na pomoc nepřišel. Jak píše Maršálek (2010: 54), použití sil svého lidu pro svůj osobní účel je dalším projevem excesivního vládcova chování. Právě chování Bao Si, její smích, lze považovat za jeden ze způsobů ovlivňování muže. Tento způsob vedl k tomu, že vládce se začal chovat excesivně a používal svůj lid k ukojení svých vlastních potřeb.

Na základě těchto příkladů lze učinit závěr, že smích hlavních hrdinek je katalyzátorem událostí, které způsobily, že nakonec králové ztratili svůj mandát a všechny tři dynastie byly zničeny.

5. Závěr

Ve své práci jsme přišli k tomu závěru, že obraz ženy, která mohla stát přivést do chaosu a který Dr. Maršálek načrtl ve své stati, odpovídá Liu Xiangově představě zákázonosné favoritky.

Ve své práci jsme našli sedm různých vzorců chování, kterými tyto ženy disponovaly a které konkretizují závěry Dr. Maršálka učiněné v jeho stati.

Žena, která využívala sexu, krásy, smíchu a pomluv, která se účastnila na komplotech a dávala scestná doporučení je obrazem zákázonosné favoritky, jež těmito mechanismy mohla stát uvrhnout do chaosu.

Je třeba poznamenat, že cílem těchto žen nikdy nebylo stát zničit nebo téměř zničit, avšak skutky, pomocí nichž hrdinky těchto biografií zkoušely dosáhnout nebo dosahovaly svých sobeckých cílů, ve většině případů měly takové tragické důsledky.

Vzhledem ke zvyšujícímu se zájmu o ženskou otázku v poslední době sbírka *Lienü Zhuan*, kterou jsme představili v této práci, vzbuzuje značnou pozornost. Naši bakalářskou práci je možno považovat za aktuální přínost k lepšímu pochopení dané sbírky jakož i toho, jaký v dané době existoval vztah k ženám.

6. Seznam literatury

Prameny

Ban Gu 班固 (1962). *Hanshu* 漢書 [Dějiny Hanů]. Beijing: Zhonghua shuju.

Durrant, S., Li, Wai-ye, Schaberg, D. (2016). *Zuo Tradition (Zuozhuan)*. Seattle: University of Washington Press.

Kinney, Anne Behnke (přel.) (2014). *Exemplary women of early China: the Lienü zhuan of Liu Xiang*, New York: Columbia University Press. [orig. Liu Xiang 劉向, *Lienü Zhuan* 列女傳].

Sehnal, David. (2017). *Zkázonosné favoritky*. Neopublikovaný překlad v rukopisu.

Yang Bojun 楊伯峻 (ed.), (1993). *Chunqiu Zuozhuan zhu* 春秋左傳注 [Komentář ke spisu *Chunqiu Zuozhuan*]. Beijing: Zhonghua shuju.

Zhang Jing 張敬(ed.), (1994). *Lienü Zhuan Jinzhu Jinyi* 列女傳今注今譯 [*Lienü Zhuan se současným komentářem a překladem*]. Taipei: Taiwan shangwu.

Sekundární literatura

Alimov, Igor' (2012). „„Ljeňuj Čzuaň“ Lju Sjana“. In *Between* [online], 9. 11. 2012. Dostupné na: <http://alimov.pvost.org/wp/?p=2242> (navštíveno 2. 7. 2019).

Cheng, Anne. (2006). *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia.

China Knowledge. An Encyclopaedia on Chinese History, Literature and Art [databáze online]. Dostupné na: <http://chinaknowledge.de> (navštíveno 2. 7. 2019).

- Fairbank John F. (1998). *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Fořt, Bohumil. (2008). *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR.
- Hinsch, Bret. (2004). „History of Liu Xiang’s Lienüzhuan“. *Monumenta Serica*, Vol. 52, 95–112.
- Hinsch, Bret. (2005). „Reading Lienüzhuan (biographies of women) through the life of Liu Xiang“. *Journal of Asian History*, Vol. 39, No. 2, 129–157.
- Hinsch, Bret. (2006). „The Criticism of Powerful Women by Western Han Dynasty Portent Experts“. *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, Vol. 49, No.1, 96–121.
- Hinsch, Bret. (2007). „The Composition of Lienüzhuan: Was Liu Xiang the Author or Editor?“. *Asia Major* 20, 1–23.
- Hinsch, Bret. (2016). *Women in Imperial China*. Lanham: & Littlefield Publishers.
- Loewe, M., Twitchett, D. (eds.), (1986). *The Cambridge History of China. Vol. 1. The Ch’in and Han Empires, 221 B.C.– A.D. 220*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Maršálek, Jakub. (2010). „Když se rodí pohromy a monstra: Chaos a pořádek ve starověké Číně“. In: Vitek, T., Starý, J., Antalík, D. (ed.), *Řád a chaos v archaických kulturách*. Praha: Hermann a synové, 47–64.
- Milburn, Olivia. (2017). „The legend of Lady Xia Ji: Two Late Ming Dynasty Portrayals of an Ancient Chinese Femme Fatale“. *Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews*, Vol. 39, 1–25
- Raphals, Lisa. (1998). *Sharing the Light: Representations of Women and Virtue in Early China*. SUNY Press.

Ryžov, Konstantin. (2001). *Vsje monarchii mira. Drevnij Vostok*. Moskva: Věčě.

Zhou, YiQun (2018). „Helen and Chinese Femmes Fatales“. In: G.E.R Lloyd – JingYi Jenny Zhao(ed.), *Ancient Greece and China Compared*. Cambridge: Cambridge University Press, 234–259